

073/12447
1896. évi kiadás
Cs-23. (3)

TÁJÉKOZTATÓ A HELYI ÉS SZEMÉLYI ISMERETRŐL

A M. KIR. CSENDŐRSÉG SZÁMÁRA

HIVATALOS KIADÁS

BUDAPEST, 1926

B/6/4547
Cs—23. (3)

TÁJÉKOZTATÓ

A HELYI ÉS SZEMÉLYI ISMERETRŐL

A M. KIR. CSENDŐRSÉG SZÁMÁRA

HIVATALOS KIADÁS

BUDAPEST, 1926

AZ ORSZÁGGYÜLES KÖNYVTÁRA

 283 SZ.
19

LES PÉLDÁNY

Évk. 28 hó n.

Beküldte: Pallas

Bevezetés.

A csendőr hivatása a személy-, vagyon- és állambiztonság fenntartása, azaz az állam jogrendjének a biztosítása.

A csendőr a köz- és állambiztonság megoltalmazásában megelőző és nyomozó szolgálat útján vesz részt, ami alatt azt kell érteni, hogy mindazoknak a cselekményeknek elkövetését, amelyeket törvényeink és a fennálló különböző rendeletek büntetendő cselekményeknek nyilvánítanak, megakadályozza, illetve ha már azok végrehajtottak, azokat felderíti s a tetteseket a büntető igazságszolgáltatás kezére juttatja.

Hogy a csendőr eme igen fontos és nehéz feladatának eredményesen megfelelhessen, szükséges, hogy főképp azt a területet, amelyen működni hivatva van, alaposan megismerje.

A csendőrnek beható helyi ismereten kívül alapos személyi ismeretre is szüksége van. Ezeket az ismereteket részletesen kell elsajátítania s szünet nélkül gyarapítania, mert a hely és személyek folytonos változásokon mennek keresztül.

A nyomozó szolgálatot egy kiváló nyomozókból álló központi nyomozó szerv önállóan is ellátná, ha tagjai a nyomozás bevezetéséhez szükséges helyi és személyi ismeretekkel teljes mértékben rendelkeznének, de ezeket csak kiszállásaik alkalmával szerezhethék meg, ami az idő rövidege miatt alig lehetne alapos. Ez a körülmény adja meg a csendőrörsöknek a nyomozó szolgálatban a nagyobb létjogosultságot s elsősorban ezért kívánja meg a Szolgálati utasítás is a csendőrtől az alapos helyi és személyi ismereteket.

Az itt következő irányelvek csak általános tájékozásul és az oktatás alapja gyanánt szolgáljanak, könyv nélkül való megtanulásukat elrendelni vagy követelni nem szabad.

Helyi ismeret.

A szolgálati utasítás szerint:

„Helyi ismeret alatt azt kell érteni, hogy a csendőr örskörletét és lehetően a szomszédos örskörletek határos területét is, minden részletében és olyan alaposan ismerje, hogy annak bármely pontjáról bármely pontjára úgy nappal, mint éjjel a legrövidebb úton és biztosan eljutni tudjon. A helyi ismerethez tartozik az is, hogy a csendőr az említett terület

terepviszonyait, terepfödözetét, közlekedési lehetőségét, összes lakott és lakatlan tereptárgyait, buvóhelyül alkalmas tereprészeit, gazdasági és ipari üzeimeit, azok építkezési berendezéseit és végül az egyes községek belső tagozását részletesen ismerje.“

A helyi ismeret általános és részletes.

I. Általános helyi ismeretek.

Általános helyi ismeretet illetőleg a csendőrnek tudnia kell azt, hogy az örskörlete melyik megyében és járásban fekszik, mely örsökkel határos. Mekkora a területe s hány lelket számlál s egy csendőrré felügyelet szempontjából mekkora terület és hány lélek esik.

Legyen tájékozva arról is, hogy vannak-e az örskörletben történelmi nevezetességű helyek, csatatér, várromok stb. s ismerje azokat az eseményeket, amelyek ezekhez fűződnek.

Ismerje a hősi sírokat, emlékeket, továbbá minden más szobrot, emlékfát, stb. nemcsak azért, hogy gondozásukat ellenőrizhesse, hanem azért is, hogy ezekről az emlékművekről bárkinek is részletes felvilágosítást adhasson.

Ha azt észlelné, hogy különösen a hősi sírokat és emlékműveket elhanyagolják, akkor ezt a népgondozó hivatalnak vagy a közigazgatási hatóságnak bejelenteni köteles.

Ismernie kell továbbá, hogy hol és kinek tiszteletére tartatnak búcsúk, mely községekben mikor tartatnak országos vásárok, heti piacok és szükséges-e mozgalmasságuk miatt azok alaposabb felügyelése.

II. Részletes helyi ismeretek.

A részletes helyi ismeret az örskörlet különböző helyi viszonyainak és pedig a terep, telepedési, közlekedési, terepfödözeti, területi és őrzési viszonyoknak az ismeretét foglalja magában.

Terepviszonyok.

Terepviszonyok alatt a terep jellegzetességét értjük.

Terepnek nevezzük a föld felületének kisebb-nagyobb darabját a rajta levő természetes és mesterséges részletekkel egyetemben.

A terep jellege különféle lehet. És pedig:

a) *födött terep*, amelyen építmények, fa- vagy más növény-födözet az áttekintést korlátozzák;

b) *akadályos terep*, amelyen a mozgást vízvonalak, töltések, árkok, kerítések stb. akadályozzák, vagy befolyásolják;

c) *nyílt terep*, amelyen földözet és akadály alig van;

d) *sík terep*, amelyen feltűnő térszíni egyenetlenségek nincsenek;

e) *hullámos terep*, amelyen kisebb térszíni egyenetlenségek (emelkedések és bemélyedések) — terephullámok — vannak;

f) *hegyes terep*, amelyen nagyobb térszíni egyenetlenségek (emelkedések) vannak;

g) *változatos terep*, amikor a föld felülete változó, hol fedett, hol nyílt, hol sík, hol hullámos.

Más szóval, a sík terepet síkság-nak, a hullámos terepet dombos-nak, a hegyes terepet hegység-nek nevezzük.

A terepviszonyok ismerete megköveteli, hogy a csendőr ismerje az örskörletében levő hegyeket, dombokat, völgyeket, síkságokat, ezeknek elnevezését és fekvését, tudja, hogyan lehet oda eljutni, hogyan lehet azt a legrövidebb úton megközelíteni, az egyes völgyek hová vezetnek és hogy hol vannak a völgyek bejáratai.

Pl.: A járőr hírt kap arról, hogy a „Keresztes domb”-on egy hulla fekszik. A járőrnek kötelessége azonnal a helyszínére sietni s a nyomozást bevezetni. Erre késedelem nélkül csak akkor képes, ha tudja, hogy melyik dombot nevezik „Keresztes domb”-nak, hogyan érhető el az a legrövidebb úton s melyik oldalán lehet arra akadály nélkül feljutni.

A *terep talajviszonyainak* ismerete, melyek alatt a föld legfelsőbb rétegeinek minőségét kell érteni, szintén fontossággal bír. A talaj különféle lehet és pedig: vízenyős, mocsaras, agyagos, homokos, köves, sziklás stb. Közlekedés szempontjából igen előnyös, ha a csendőr ismeri, hogy körletének melyik része milyen talaj tulajdonsággal bír, mert az oly területeket, amelyek a talajviszonyok miatt járhatatlanok vagy kevésbé járhatók, ez esetben elkerülheti.

A *terület vízrajzi viszonyait*, amely alatt a terepnek vízzel fedett részeit kell érteni, a csendőrnek szintén ismernie kell. Az eső, ha a földre ér, egy része elpárolog, egy részét a növény- és állatvilág veszi fel s egy harmadrésze a földbe szívárog, ahol mint *talajvíz* marad vissza. Ha most a talajvíz felett a földréteg valahol megszakad, előbuggyan a résen a víz s előáll a *forrás*. Ha a forrásnak lefolyása van, a víz megindul s a lefolyó esővízzel együtt medret váj magának, mely ér, csermely, majd *patakká* lesz. Több patak egyesüléséből támad a *folyó*, amely már jelentékenyebb vízmennyiséget képvisel, medre mélyebb vagy szélesebb. Megtörténik az is, hogy a talajvíz nagyobb mennyiségben tör elő, lefolyása nem lévén, ott helyben medret váj magának s így álló víz létesül, melyet *tónak* nevezünk. Ha a tó időközönként lepad, úgy, hogy csak iszapos medre marad meg s csak kevés víz látható rajta, akkor a felszínre jutott iszapos medret *mocsárnak* nevezzük.

Vízrajzi szempontból tehát a forrás, a kutak, a folyó, a tó és a mocsár az, amely a helyi ismeretet illetőleg a csendőr előtt jelentőséggel bír.

A forrás ismerete fontos, mert gyakran szokott fáradt utasok s cigánykaravánok pihenő helye lenni, épen ezért ezeknek portyázása nem hanyagolható el.

A patak és a folyó természetes akadályai a közlekedésnek. Hogy tehát a csendőr rajta átkelhessen, szükséges ismernie annak mélységét s azokat a helyeket, amelyek sekélyebb vízállásúak, továbbá a gázlókat, ahol szekéren, lóháton vagy gyalog könnyen átjuthat. Ismernie kell ugyanilyen célból a folyón átvezető kompokat és hidakat is.

A tó, akár a folyó, szintén akadályai lehet a közlekedésnek.

Ugy a folyóknál, mint a tavaknál ismerni kell azok halbőségét, halfaját s hogy azoknak melyik részén folyik halászat, ki a halászbérlő s kik az engedélyes halászai, mert más különben a halászatot ellenőrizni nem lehet.

A mocsarak általában akadályai a közlekedésnek, mert a rajtuk való járás-kelés igen veszélyes.

Ismerje a csendőr a különböző vízműveket, szivattyútelepeket, zsilipeket, gátakat stb., melyeknek megrongálását megakadályozni szintén feladatát képezi.

Az örskörlet vízrajzi szempontból való ismerésének fontosságát jellemzi az alábbi példa:

Egy járőr portyázás közben a folyó mentén levő gátörházhoz érve a gátörnek egyedül otthon levő gyermekétől tudomásul vette, hogy ott előzőleg néhány perccel két kóbor cigány fordult meg s több ruhaneműt elrabolt. A járőr üldözőbe vette őket, de azok egy rejtett gázlón átmentek a folyón s így a tulsó oldalon egérutat nyerve, eltűntek a járőr szemei elől. A járőr nem ismerve ezt a gázlót, addig volt kénytelen a folyó partján haladni, míg egy csónakra nem talált. Mire azonban azon a tulsó partra átjutott, a kóborcigányoknak nyomuk veszett.

A terepviszonyok ismeretéhez tartozik a terep különböző jellegzetességeinek ismerete is, mint pl.: a vízmosások, szakadékok, barlangok, agyaggödrök stb. Ezek mind olyan terepalakulások, amelyek gonosztevők buvó- és rejtekhelyéül szolgálhatnak s így azok időközönkénti megtekintése a közbiztonságnak feltétlen előnyére van, mert elrejtőzött gonosztevők vagy elrejtett bűnjelek felfedezésére vezethet.

Pl.: D. községben az R. hegy északi oldalán egy barlang volt. N. csendőr valahányszor szolgálatba ment, mindig átkutatta. Egy alkalommal észrevette, hogy emberek időzhettek benne, mert kialudt tűz nyomait fedezte fel és ételhulladékot is talált. Mivel épen ebben az időben az örskörletben gyakoriak voltak a tyúklapások, de a tetteseket kideríteni nem sikerült, az a gondolata támadt, hogy a tettesek esetleg azok lehetnek, akik a barlangban szoktak időzni. Többszöri les eredményre is vezetett. Két csavargó épen akkor tért haza kirándulásáról, amikor a járőr lest tartott. A náluk volt

két tyúk holszerzését igazolni nem tudván beismerték, hogy hetek óta a környéken ők lopták a tyúkokat s a barlangban fogyasztották el.

Telepedési viszonyok.

Telepedési viszonyok alatt azt értjük, hogy hol vannak az örskörletnek lakott helyei, tehát úgynevezett lakott tereptárgyai. E tereptárgyak rendszerint akként keletkeznek, hogy az emberek ott, ahova foglalkozásuk, vagyonuk, birtokuk köti, letelepednek s ott élnek le életüket. Ha ezek a letelepedések sűrűn egymás mellett történnek, ezeknek az embereknek közös szükségleteik támadnak s azokat igyekeznek együttesen, egymást támogatva kielégíteni. Így keletkezik a község, amely egymás mellett élő, lakóhelyük által egymáshoz kötött emberek kapcsolata. Minden területnek bizonyos községhez kell tartoznia. A községek bizonyos autonómiát élveznek, amennyiben önállóan gondoskodnak közös helyi érdekeik védelméről, így pl. közvilágítás és csatornázás, vízvezeték, utcakövezésről stb. A községek kis és nagy községekre oszlanak. A nagyközségeknek önálló jegyzőjük van, míg a kisközségek többen tartanak fenn egy jegyzőt, a körjegyzőt.

Az örskörletben a nagyobb település a község. A városok még ennél is nagyobbak, de ezek rendszerint nem tartoznak a csendőrség felügyeleti körletébe.

Különös jelentőségű tehát a csendőrre nézve a községek ismerete. Tudnia kell a csendőrnek, hogy körletében hol vannak a községek s azokat hogyan nevezik. Ismerje az egyes községekben a községrészeket, amelyek, ha a községben különböző nemzetiségek vannak, rendszerint azok többségéről nyerik elnevezésüket, pl. német-, szerb-negyed stb. Ismernie kell a terek és utcák fekvését, azok elnevezéseit, a házszámozás rendszerét.

A községekben különböző épületek vannak, amelyek közül különösen fontos a középületeknek, a nyilvános és a közönségnek nyitva álló helyeknek ismerete.

A *középületek*, illetőleg közhelyek a közcélnak (pl. lelki szükséglet, tudomány, művészet, ipar stb.) vagy közhivatalok elhelyezésére szolgáló épületek.

Ilyeneknek tekintetnek a templomok, kápolnák, zárdák, a temető, a hatóságok épületei, a laktanyák, iskolák, gyógyszerházak, vágóhidak.

1. *Templomok* azok az épületek, amelyek a vallás szertartás céljaira vannak rendelve, azaz amelyekben az egyes hitfelekezetek istentiszteletüket tartják. Ide tartoznak az imaházak és zsinagógák is.

2. *Kápolnák* ugyanazt a célt szolgálják, mint a templomok, de kisebb méretűek és istentiszteletet csak alkalomszerűleg tartanak bennük.

3. *Zárdák* férfi vagy női szerzetes rendek elhelyezéséül használt épületek, nagyrészt iskolával kapcsolatosan.

4. *Temetők* az egyes hitfelekezetek halottainak elföldelésére szolgáló helyek.

5. *Iskolák* közoktatási célokat szolgáló épületek. (Elemi, polgári, ipariskolák, gimnáziumok, reáliskolák, tanonciskolák, földmivesiskolák stb.).

6. *Kórházak* a betegek ápolására szolgáló intézetek. Minden községben *járványkórház* céljaira szolgáló helyiségnek kell lennie, amely ragályos betegség, kolera, kiütéses tifusz stb. esetén a betegek elkülönítésére szolgál. Ezeknek jókarban tartásáról a csendőr időközönként meggyőződni s ha ilyenek más célra használtatnának, azt a járás főszolgabírójának bejelenteni köteles.

7. *Gyógyszertárak* a gyógyszerek (orvosságok) készítésére és kiszolgáltatására rendelt helyiségek.

8. *Vágóhidak* a marhák és sertések vágatására szolgálnak. Ezeket köztisztasági szempontból időnkint meg kell tekinteni.

9. *Hatóságok épületei* mindazok az épületek, amelyekben valamely hatóság vagy hivatal van elhelyezve. Ezek között különös fontossággal bír a községháza. A csendőr rendszeren itt tartja a kikérdezéseket, a pihenőket, elsősorban itt gondoskodik az őrizetbe vett egyének őrizetben tartásáról; szükséges tehát tudnia, hogy hol van a községháza s az a fenti célokra mennyiben felel meg.

A többi fontosabb közhatósági épületek: a szolgabírói hivatal, kir. járásbíróság, erdőhivatal, vámhivatal, adóhivatal (állampénztár) stb. elhelyezései.

10. *Laktanyák* a katonaság vagy őrtestületek elhelyezésére szolgálnak (katonai, pénzügyőri, rendőri, tűzoltó-laktanyák stb.)

Nyilvános helyek azok, amelyek a hatóságilag szabályozott zárórán belül a közönség számára nyitva állanak. Ilyenek a kocsmák, csapszékek, lebujok, bordélyházak stb.

A *kocsmák* a szeszitalok, meleg és hideg ételek kimérésére szolgáló helyiségek.

Csapszékek alacsonyabbrendű kocsmák, amelyekben inkább csak állóvendégek részére szolgálnak ki italt.

Lebujok rendszerint zárt és gyanús egyének ivóhelyei.

Bordélyházak, ahol a kéjelgést iparszerűen kéjnéikkel üzik.

Közönségnek nyitva álló hely az a magánlakás is, ahová bevezetés vagy bejelentés nélkül bárkit is bebocsátanak. Ilyen házakban rendszerint tiltott szerencsejátékot vagy titkos kéjelgést üznek.

Mindezeket a helyiségeket ismerni és ellenőrizni szükséges egyrészt, mert itt találkoznak a közbiztonságra veszé-

lyes és gyanus egyének, másrészt, mert e helyeken gyakran követnek el bűncselekményeket is.

E helyiségek tüzetes ismerete annál is inkább kívánatos, mert rendszerint rejtett szobáik, titkos kijárataik vannak, úgy hogy a csendőr megjelenésekor az ott esetleg jelen volt gyanus egyének vagy elrejtőznek vagy elosonnak s az ellenőrzés eredményességét kétségessé teszik.

Ezekről a helyiségekről meg kell különböztetni a különböző zárt köröket, amelyek a belügyminiszter által jóváhagyott alapszabályokkal bírnak s amelyekbe való belépésre csak tagoknak s az általuk meghívott vendégeknek van joguk. Ilyenek a kaszinók, olvasó- és társaskörök, párthelyiségek, stb. Ezeket a helyiségeket a törvény úgy tekinti, mint a magánlakásokat s ezekbe a csendőr csak a magánlakások védelmére vonatkozó törvények szem előtt tartása mellett léphet be.

A csendőr ismerje mindazoknak a lakásait is, akik a közbiztonságra veszélyesek, ilyenek a rovott előéletűek, a szokásos büntetettek, a rendőri felügyelet alatt állók, a gyanús egyének, az orgazdák, a kommunisták, a nemzetiségi izgatók, stb. Nem elég tehát, hogy mindazokat, akik a közbiztonságra ártalmasak, személyesen ismerje, hanem tudnia kell lakó, illetőleg tartózkodási helyüket s hogy azokat a legészrevétlenebbül hogyan lehet megközelíteni és meglepni, mert említett egyének felügyelése csak úgy lesz eredményes, ha azok otthona is megfigyelés alatt áll.

Itt kell megemlíteni még azoknak a lakásait is, akiket a csendőrnek a hivatásuk vagy a lakosság előtt való tekintélyük révén ismernie kell s akiknek a támogatására minden körülmények között számíthat. Ezek a községi jegyzők, a községi bírák, esküdtek, orvosok, állatorvosok, lelkészek, tanítók, vitézek, nyugdíjas tisztek és nyugdíjas csendőrök, stb.

A csendőrnek fentiekén kívül ismernie kell mindazokat az egyéb helyeket és helyiségeket is, amelyek helyi ismeret szempontjából szintén fontossággal bírnak. Ilyenek a tanyák, magános házak, útkaparó, erdő- és gátórházak, vasúti és hajóállomások, vasúti őrházak, fürdők, végül gyárak, bányák, malmok, munkás- és cigánytelepek.

Tanyák vagy majorok egy-két lakóházból álló települések, gazdasági melléképületekkel. Rendesen a hozzájuk tartozó szántóföld közepén vagy szélén épültek. Sokszor csak igen rossz utakon közelíthetők meg, különösen őszi, tavaszi esőzések idején, ezért a csendőrnek ismernie kell az odavezető legalkalmasabb utat. Gyakran változtatják elnevezésüket, mert azt rendesen tulajdonosuk nevére kapják. Éppen ezért, ha a tulajdonos változott, a térképen feltüntetett elnevezések sokszor nem felelnek meg a valóságnak. A csendőrnek tehát minden ilyen változás után érdeklődnie kell.

Szállásoknak, esztináknak nevezik a hegyes vidéken

levő tanyákat, amelyek inkább legelőkön épültek s a tulajdonosuk állattenyésztéssel foglalkozik.

Magányos házak alatt egyedülálló épületeket értünk.

Útkaparó házak az ország vagy megyei utak mentén épültek s az útkaparó elhelyezésére szolgálnak.

Erdő- és gátőrházak az erdőben (gátak mentén) épült s az erdő-(gát)-őrök lakásául szolgáló helyiségek.

Vasúti és hajóállomások a vasút (hajózási) vonalak mentén épült s a személy- és áruforgalom lebonyolítására szolgáló épületek. Ezeket a csendőrnek már azért is ismernie kell, mert ezeknél az utasok ellenőrzése, az áruszállítás megfigyelése és rendfentartás végett gyakrabban meg kell jelennie, továbbá, mert ha nyomozási cselekmények gyorsabb keresztülvitele érdekében hajót vagy vasutat szükséges igénybevennie, okvetlenül kell ismernie a vasút- és hajóállomásokat, ahol vonatra (hajóra) szállhat.

Vasúti őrház a vasútvonal mentén épült s a vasúti őrök elhelyezésére szolgáló épület.

Fürdők részint üdülésre, részint betegeknek fürdőzés útján való gyógykezelésére szolgáló helyek. Fürdésre szolgálnak rendszerint a folyók és tavak partján levő homokparttal bíró, úgynevezett strandfürdők, üdülésre pedig a magaslati, erdős, úgynevezett klimatikus helyek. Gyógykezelésre szolgálnak a különböző ásványtartalmú vagy hőforrású vizek, mint például Hévízen, Parádon.

Folyómenti fürdőknel a csendőr ellenőrzi az életbiztonság okából tett intézkedéseket, gyógyfürdőkön pedig a fürdőre kiadott szabályrendelet rendelkezéseinek végrehajtását s egyben megfigyeléseket eszközöl az ott megforduló idegének között. Üdülés vagy gyógykezelés ürügye alatt gyakran jelennek meg ilyen helyeken szélhámósok, hamiskártyások, zsebmetzők, szállodai tolvajok s zavartalanul üzik a közbiztonságra veszélyes foglalkozásukat.

Gyárak azok a helyiségek, amelyekben az ipari termelés gépekkel és nagyszámú munkásszeméllyel folyik. Ellenőrizni kell, hogy a baleset megelőzésére szolgáló készülékek megvannak-e s hogy a munkarend, mely a munkaidő tartamát, a munkaközi szüneteket, a bérfizetés idejét és módját, a felmondás körülményeit és a gyáros által alkalmazható rendbüntetések tartalmazza, ki van-e függesztve s végül, hogy a tűzrendészeti szabályok betartatnak-e.

Ismerni kell részletesen a gyár beosztását, a gépházakat, a munkatermeket, a tisztviselői lakásokat, a kantint, a tűzoltóság elhelyezését, az irodákat, a pénztárt, stb., mert csak így tudhatja magát a csendőr a gyár szövevényes épület-részeiben tájékozni.

Bányák olyan üzemek, amelyekben a föld mélyében rejlő értékes ásványokat, érceket, kőszén és különféle sókat hozzák felszínre. Ezt a munkát két úton-módon végzik, és pedig

tárna vagy akna útján. A tárna vízszintesen vezet a bányába, az akna felülről lefelé, függőlegesen. A bányákra ugyanazok a rendszabályok érvényesek, mint a gyárakra, tehát ugyanazt a felügyeletet és ellenőrzést kell gyakorolni s ugyanolyan irányban kell részletes ismereteket szerezni.

Malmok gazdasági nyerstermények, mint gabona, paprika, repee stb. feldolgozására, őrlésére szolgálnak. A malmok aszerint, hogy milyen hajtóerő tartja őket üzemben, különbözőek: vízi-, szél-, gőz- stb. malmok.

Munkástelepek a gyárakban vagy bányákban alkalmazott munkások lakhelyéül szolgáló munkásházak tömege.

Ezeknek felügyelése különösen munkaszünetek alkalmával igen kívánatos, mert ott sokszor történnek titkos szervezkedések, rendbontások s a közbiztonságra ártalmas cselekedetek gyakran bujkálnak.

Cigánytelepek a cigányok által lakott községrészek. Rendesen valamely község szélén, a község többi lakosságától elkülönítetten épülnek s ideiglenesen vagy állandóan letelepedett cigányok lakóhelyéül szolgálnak.

Közlekedési viszonyok.

Közlekedési viszonyok alatt emberek, állatok, árúk, üzenetek és hírek szállításával, illetőleg továbbításával foglalkozó intézmények létezését és működését kell érteni. Megkülönböztetünk szárazföldi, vízi és légi közlekedést.

A szárazföldi közlekedés az utakon és vasutakon történik.

a) *Műutak*, műszakilag épített, legalább 4 méter széles kocsipályával, minden időben megbízhatók;

b) *országutak*, szintén műutak, 3 méter kocsipálya szélességgel, nem mindig megbízhatók;

c) *gondozott* (karbantartott, megyei) kocsutak rendszeren kavicsozott és gondozott, 1,6 méter széles utak.

d) *széles, gondozatlan kocsutak*, szélességük legalább 6 méter, az alföldön ismeretes községi és összekötő közlekedési utak, amelyeken általában csak a hidakat tartják karban;

e) *gondozatlan (községi) kocsutak*, bevágásban is legalább 1,6 méter széles, természetes talajon vezető, könnyű járművek által használható utak;

f) *szekérutak* (mezei, erdei vagy gazdasági dülőutak), amelyek 1,6 méternél keskenyebbek s csak könnyű szekerekkel járhatók;

g) *jobb ösvérutak* (lovagló utak) olyan hegyi utak, amelyeken málhásállatok, lovasok még járhatnak;

i) *gyalogutak* (ösvények) a legkeskenyebb vagy a legmeredekebb, ösvérrel nem, hanem csak gyalogolók által járható utak.

Szükséges, hogy a csendőr a fent felsorolt különböző utakat a természetben is megkülönböztetni képes legyen. Ismernie kell az utak *irányát*, azaz hová vezetnek, hol és merre ágaznak el, ezek *használhatóságát*, azaz milyen módon lehet közlekedni rajtuk és pedig szekéren, lóháton vagy gyalog és az út melyik része, milyen mértékben járhatatlan, végül ismernie kell az úton levő *műtárgyakat*, átereszeket, hidakat, útárkokokat, töltéseket stb.

A határokon ösvényszerű rejtett utak vezetnek át, amelyeket a csempészek használnak, ezért ezeket *csempésutaknak* is nevezik. Ezek ismerete és felügyelete nélkül a csempészet alig akadályozható meg.

Vasutak alatt azokat az utakat értjük, amelyeken a közlekedés egy vagy kettős sínpáron történik és pedig gőz- vagy egyéb motoros hajtóerő útján.

A vasutak többfélék:

a) *szabványos vasút*, amelynél a nyomtávolság (sinek között) 1.435 méter;

b) *keskenyvágányú vasút*, amelyek egyébként gazdasági vasutaknak is neveztetnek s a nyomtávolságuk 0.6—1 méter;

c) *fogaskerekű vasutak*, olyan szállítóeszközök, amelyeknél a közlekedés akként történik, hogy a mozdony lejtős pályán, fogassíneken kapaszkodik s úgy tolja maga előtt a kocsikat.

Ezen kívül vannak még *sodronypályák*, amelyeknél a szállítás oszlopos állványokra kifeszített drótkötelen haladó csillék útján történik.

A csendőrnek ismernie kell, hogy a különféle vasutak hová vezetnek, hol vannak vasútállomások és megállóhelyek s az egyes vonatok milyen időben közlekednek. Emellett figyelmet kell fordítani a vaspálya alépítményeire (töltések, átereszek, alagutak, áthidalások, hidak) és a felépítményekre (sinek a hozzátartozókkal) s az esetleges rongálásokat meg kell akadályozni.

Víziutak azok, amelyeknél a pályát s egyrészt a hajtóerőt is a víz szolgáltatja. Ilyen víziutak lehetnek folyók, tavak és tengerek.

A csendőr ismerje, hogy a körletében levő tavak és folyók közül melyiken van vízi közlekedés és pedig csónak, komp, tutaj, vagy hajó útján. Ismerje azokat a pontokat, amelyek között a vízi közlekedés történik, valamint a közlekedésnek idejét és irányát. Így például egyes kompok csak bizonyos időközökben, reggel 6 órától este 6 óráig közlekednek. Ha a csendőr ezen idő után érkezik az átkelési ponthoz, kénytelen a forgalom megkezdéséig várni s tétlenül sok időt elfecsérelni.

A *posta* csomagok, pénz, levelek, ujságok stb. továbbítására, kivételesen emberek szállítására, míg a *távíró* és távbeszélő csupán üzenetek és hírek továbbítására szolgál.

Ismernie kell az örskörletében levő posta-, táviró- és távbeszélő hálózatot. Tudni kell, hogy hol vannak postaállomások, mikor indulnak az egyes postajáratok és melyek szállítanak személyeket is. Hová vezetnek az egyes táviró-, és távbeszélő huzalok, hol vannak táviró, állami és magán távbeszélő állomások, naponta mely időponttól mely időpontig vehetők igénybe.

Légi vonalak azok a képzeletbeli vonalak, amelyeken repülőgépek és léghajók közlekednek. A légi közlekedés irányát mindig a földön levő jellegzetesebb tereptárgyak, vasuti sínek, folyók, tó, községek, gyártelepek stb. mutatják, amelyeket azután állandóan követnek.

Tudni kell, hogy az örskörlet felett vezet-e el ilyen légi út, mely irányból, merre, milyen szerkezetű és jelzésű gépek, milyen időpontban közlekednek.

Terepföldzeti viszonyok.

Terepföldzeti viszonyok alatt azt kell érteni, hogy az örskörlet tereprészei, mennyiben s milyen növényvel vannak borítva. A terep a rajta termő növények milyensége szerint más és más elnevezéssel bír. Vannak:

a) *szántóföldek*, rendszeres ekeművelés alatt álló olyan területek, amelyek mezőgazdasági termények termelésére szolgálnak. Ilyen mezőgazdasági termények a gabona, a repce, a köles stb.

Ezzel kapcsolatban általánosságban tudni kell, hogy az örskörlet területén mennyi szántóföld van, átnyúlnak-e azok idegen államhoz csatolt területre, azon mit termesztenek, milyen a hozadék, hol értékesítik a terményeket, a gazdálkodók létfenntartása kellően biztosítva van-e. Melyek a nagyobb gazdaságok, milyen számú cselédséget tartanak fenn s ezek körében milyen a hangulat.

Szántóföldek portyázása alkalmával kötelessége a csendőrnek meggyőződést szerezni, hogy az aranka és a szerbtövis irtási kötelezettségének a gazdák eleget tettek-e.

b) *rétek*, állandóan füvet termő telkek, amelyek lekaszált termését, mint szénát vagy sarjút értékesítik,

c) *legelők*, szintén füvet termő földek, de termésüket nem kaszálás, hanem legeltetés útján értékesítik.

A csendőrnek tudnia kell, hogy örskerülete melyik részén vannak rétek és legelők, kinek tulajdonát képezik, melyek a közlegelők. Az egyes legelőkön kik legeltetnek, a különböző állatnemek a nekik kiutalt területen legelnek-e, a legeltetési tilalmak be vannak-e tartva, a legelő állatok közt járványos betegség (lépfene, takonykór, himlő, stb.) nem pusztít-e. El vannak-e látva a legelők kutakkal, itatókkal, hol vannak a pásztorok védelmére az időjárás viszontagságai ellen épített

kunyhók, kalibák, esztinák s hol vannak a legelésző állatok védelmére szolgáló birkaaklok, karámok és eserények,

d) *kertek*, konyhanövények (főzelékfélék) és dísznövények (virágok) termesztésére szolgáló, rendszeren bekerített területek.

A csendőr legyen tájékozva arról, hogy hol van boltgárkertészet, melyek a nagyobb gyümölcsösök, túlnyomóan milyen gyümölcsöt termelnek, milyen az átlagos termés és a termelők jövedelme. Fordítson gondot arra is, hogy a hernyószedési rendelkezéseknek a gyümölcskerttel bírók megfeleljenek.

A faiskolákat szintén figyelemmel kell kísérni, hogy a fiatal csemeték megrongálása megakadályozható legyen.

e) *szőlők*, szőlőtőke művelésére szolgáló területek.

A csendőr ismerje az örskörletében levő szőlőket, prészházakat, pincéket, lakóházakat és nyaralókat. Tudja, hogy milyenfajta szőlőt termelnek, milyen az átlagos szőlőtermés, milyen megélhetést biztosít gazdájának s a termelt szőlőnek, illetve bornak, hol van a piaca, azaz nagyrészt hová szállítják.

A szőlők ismerete azért is szükséges, mert azok különösen a munkaidényen kívül gyanus egyének búvóhelyeül szolgálhatnak.

f) *erdők*, egy vagy több fanemből álló s az erdőgazdaság céljaira szolgáló területek.

Kiváló fontossággal bír annak ismerete, hogy hol vannak az örskörletben erdők, esetleg melyik örskörletbe nyúlnak át, mi az egyes erdők közszájon forgó elnevezése.

Általában az erdők milyenek, tülevelűek (fenyőfák) vagy lombosak (bükk, tölgy, nyárfa, akác, stb.), szálerdők, középerdők vagy sarjerdők.

Hol vannak véderdők s az ezekre fennálló legeltetési és favágási tilalmak betartatnak-e.

Hol vannak az erdőben erdőőr- és vadőr-lakok, vadász-kastélyok, szén- és mészégetők.

Vannak-e az erdőben források s hol, vezetnek-e át az erdőn patakok és utak s melyik irányban.

Vannak-e vágások, csapások és tisztások, ha igen, hol.

Mely erdőkben s milyen részen szabad a legeltetés.

Vannak-e az erdőben s milyen vadak, ki a vadászterület tulajdonosa vagy bérlője.

Hol vannak irtások, mely részen foglalkoznak favágással és csúsztatással.

Vannak-e az erdőnek oly részei, amelyek búvóhelyül és orvvadászok les helyeül szolgálhatnak, melyik pontjai alkalmasak különösen les tartására.

Területi illetékességi viszonyok.

Területi illetékességi viszonyok alatt azt kell érteni, hogy az örskörlet egyes községei felett mely hatóságok birnak illetékességgel. Illetékesség alatt pedig azt értjük, hogy mely hatóságok jogosultak egy bizonyos területen lakókkal szemben hivatalos teendőket végezni, illetőleg intézkedni.

Minden területnek bizonyos községhez kell tartoznia. Közigazgatásilag a községek a járási főszolgabíróhoz, igazságszolgáltatás tekintetében pedig valamely kir. járásbíró-sághoz és kir. törvényszékhez tartoznak.

Tudni kell tehát, hogy az egyes tereptárgyak mely községhez tartoznak s az illető tereptárgy lakói felett melyik főszolgabíró, melyik járásbíró-ság és melyik törvényszék bír illetékességgel.

Különösen fontos ez a közbiztonsági szolgálatban, mert az előfordult büntetendő cselekményeket mindig az illetékes hatóságnak kell bejelenteni.

Örjáráti viszonyok.

Örjáráti viszonyok alatt az örskörlet tereptárgyainak portyázás céljából való csoportosítását értjük. Minden örskörlet több örjáratra oszlik. Az örjáratok bizonyos számú tereptárgyakból állanak s hogy az egyes örjáratokban mely tereptárgyak szerepelnek s ezeknek mekkora az örsállomástól és egymástól való távolsága, arra nézve az örjáráti beosztás vagy távolsági kimutatás nyújt felvilágosítást.

A csendőrnek tudnia kell, hogy örskörletében hány téli és hány nyári örjárat van s ezek milyen időtartamúak.

Az egyes örjáratokba mely tereptárgyak tartoznak, melyek a lakott s melyek a lakatlan tereptárgyak, melyek igényelnek alaposabb ellenőrzést, melyek alkalmasak les tartására.

A szomszédos örskörletek helyi viszonyainak ismerete.

Bár a csendőr rendszerint csak a saját örskörletében teljesít szolgálatot, gyakran megesik, hogy szolgálata átszólítja valamelyik szomszédos örs területére is. Így például, ha a nyomozás érdeke úgy kívánja, át kell mennie idegen örskörletbe, mert a nyomon üldözött gonosztevő üldözését örskörlete határánál nem hagyhatja abba. Hogy szolgálatát a szomszédos örskörletben is eredményesen láthassa el, szükséges, hogy annak helyi viszonyait általánosságban ismerje.

Tudnia kell, hogy a szomszédos örsállomások hol vannak, melyik úton és mennyi idő alatt érhet el oda.

A szomszédos örskörletben milyen községek vannak, hol vannak gyáarak, bányák, munkás- és cigánytelepek.

Milyen vasúti és vízi közlekedés van, hol vannak vasúti és hajóállomások, csónak- és kompátkelések.

Hol található posta-, távíró- és távbeszélőállomás.

Mindezek ismeretére azért van szüksége a csendőrnek, mert ha szolgálatban idegen örskörletben jelenik meg, ezek ismerete nélkül ott kellően tájékozódni nem tud.

Például az örskörlet egyik tanyáján lopást követtek el. Az arra portyázó járőr nyomozni kezd s arra a megállapításra jut, hogy a tettesek a lopott holmival együtt a szomszédos örskörlet egyik községébe mentek. A járőr azonnal odasiet, hogy még mielőtt a bűnjelek elrejtetnének vagy tovább adatnának, azokat megszerezhesse s az esetleg szökésben levő tolvajokat elfogja. Ha a járőr tudja, hogy az illető község hol fekszik s melyik út vezet oda, akkor késés nélkül juthat el oda. Ellenkező esetben csak tapogatózik s különösen éjjel könnyen megeshetik, hogy eltéved s csak akkor érkezik meg, amikor a keresett tárgyaknak már nyoma veszett.

Helyi ismeretek szükségessége.

A csendőrnek épp annyira tisztában kell lennie az örskörlete helyi viszonyaival, mint a gépésznek a gép alkatrészeivel. Ha a gépész nem ismeri a gép alkatrészeit, akkor a legkisebb gépszerkezeti hiba esetén sem tudja azt megindítani. Épp úgy a csendőr, ha körlete helyi viszonyaiban kellő jártassággal nem bír, szolgálata közben mindegyre akadályokra talál, különösen a nyomozásoknál. Ha nem ismeri az egyes tereptárgyakat, nem tudja, hogy azok melyik úton közelíthetők meg legjobban, hol vannak közlekedési akadályok, hol vannak a közbiztonságra veszélyes egyének lakó- és búvóhelyei, hol vannak az örskörletnek közbiztonságilag legveszélyeztetettebb részei, hol vannak a les tartására legalkalmasabb pontjai, akkor a csendőr hivatását kellően betölteni képtelen. Ha a csendőr bármely időben s az örskörlet bármely részében pontosan tájékozódni nem tud, hanem mások útmutatását kell igénybe vennie, akkor ez a szolgálatra többféle hátrányos következménnyel járhat. Amellett, hogy a csendőr elárulja, hogy hova szándékozik eljutni s így az ottani meglepetésszerű megjelenését lehetetlenné teszi, még annak is ki lehet téve, hogy megtévesztik, rossz irányba terelik s így amellett, hogy nevetségessé válik, csak késedelmesen ér rendeltetése helyére. De helyi ismeret nélkül sem a hatóságoknak, sem a hozzáforduló idegeneknek útbaigazítást adni nem tud, aminek nemcsak a közérdek, de a testület tekintélye is kárát vallja.

A bűncselekmények elkövetésének lehető megelőzése, illetőleg a bűncselekmények eredményes kinyomozása, a tette-

sek kézrekerítése és a bűnjelek biztosítása, okvetlen megköveteli, hogy a csendőr megbízható és mindenre kiterjedő helyi ismerettel bírjon.

Példák: 1. A csendőr utasítást kapott, hogy egy egyént az illetékes kir. járásbíróság felhívására másnap 9 órára vezessen elő. A tanya, amelyben az illető egyén tartózkodik, az örskörlet északi részén fekszik, de a csendőr azt ellenkező irányban keresi, nem tudván pontosan, hogy az merre van. Végre útbaigazítják, de mire a tanyára s onnan a vasúti állomásra ér, a vonatot lekési, s így csak a következő vonattal indulhat tovább s csak a tárgyalás után érkezik meg a kir. járásbíróshoz.

A csendőr nem felelhetett meg a kapott rendelkezésnek, mert nem volt kellő helyi ismerete.

2. N. község felső végén zúgkorcsma volt, amelyben gyakran tartózkodtak különböző gyanús egyének. A csendőrök azonban bármikor jelentek meg ott, senkit nem találtak, mert a söntésből egy villanycsengő vezetett a belső szobába s mihelyt a járőr a söntésbe lépett, a csengetyű megszólalt, a belső szobában levők annak hátsó ajtaján át az udvarra távoztak s onnan elmenekültek. Ha a csendőr a korcsma helyi viszonyait alaposan ismerte volna, rájött volna, hogy a korcsmanak van egy belső rejtett szobája, amelynek egyik ajtaja az udvarra nyílik. A helyi viszonyokat jól ismerő járőr akként hatol be ezen korcsmába, hogy a járőrtárs a söntésbe megy, a járőrvezető pedig az udvaron lesbeáll s így a belső szobából az udvarra kimenekülőket elfoghatja.

Személyi ismeretek.

Személyi ismeret alatt az örskörlet lakosságának és egyes, a közbiztonsági szolgálatra jelentőséggel bíró személyeknek és azok viszonyainak ismeretét értjük.

A lakosság viszonyainak ismerete *általános*; a közbiztonsági szolgálattal kapcsolatosan jelentőséggel bíró személyek ismerete pedig *részletes* ismeret.

Az általános személyismeret magában foglalja a lakosság né pességi, kulturális, gazdasági és bűnözési viszonyait.

A részletes személyi ismeret felöleli mindazoknak az egyéneknek az ismeretét, akik a közbiztonság fenntartásában, illetőleg helyreállításában a csendőr segítségére lehetnek, valamint ama egyénekét, akik a közbiztonságra veszélyesek, tehát akiknek megfigyelése és ártalmatlanná tétele a személy- és vagyonbiztonság megóvásának alapkövetelménye.

A csendőr tehát abban a körletben, amelyben szolgál, legyen tájékozott a lakosság általános viszonyairól, szokásai-

ról, jellegzetességéről, erkölcsi értékéről, a lakosság közül személy szerint ismerje legalább azokat, akikre támaszkodhatik és akiket felügyelnie kell.

Népességi viszonyok.

Népességi viszonyok alatt a lakosság számát, születési és halálozási viszonyait értjük.

A lakosság részint nagyobb tömegekben (városok, községek, telepek), részint kisebb csoportokban (majorok, tanyák, magányos házak stb.) telepszik le, aszerint, hogy megélhetése, vagyona, ingatlana hová köti. Szükséges ismerni, hogy az egyes községek, telepek, milyen népesek. Milyenek itt a szaporodási viszonyok, dívik-e az egyke-rendszer, milyen a gyermekhalandóság s ha ez nagyobb fokú, mi ennek az oka. Milyen a halálozási arányszám, nem aránytalanul nagy-e az a születésekhez képest. Mi az oka a gyakori haláleseteknek, nem járvány vagy természetellenes közrehatások idézik-e elő. A halálozásoknak ugyanis sokszor természetellenes oka van. Egyes vidékeken az anyák gyermekeiknek altatószerként a mák fejéből kiserkedő nedvet (ópium) adnak, amittől azok örökre is elaludhatnak. Más vidékeken igen gyakori egyeseknek hirtelen elhalálása, aminek oka rendszerint mérgezés. Viszont megtörténhetik, hogy valamely kút megfertőztetvén, a környéken lakók közt tifuszjárvány kap lábra. Mindezek olyan dolgok, amelyeket a csendőrnek éber szemmel kell figyelnie, mert embertársainak élete sokszor az ő éberségétől és közbelépésétől függ.

Példa: P. községbe új őrsparancsnokot neveztek ki. Felűnt neki, hogy az egész községben nincs oly család az övén kívül, amelyiknek két gyermeke lenne. Tudta jól, hogy itt valami természetellenes módon akadályozzák meg a természetes szaporodást s éppen azért nem nyugodott addig, amíg világosságot nem derített a dologra. Bizalmas úton, egyik beűgőjától, megtudta, hogy az egyik bábaasszony olyan szerek készit, amelyek a méhmagzatot elhajtják. Az őrsfőzőnőt felhívta, hogy menjen el a bábához és kérjen ilyen szert. Míg az őrsfőzőnő a szobában tárgyalt a bábával, ő az ablak alatt hallgatódzott. Mikor azután a bábaasszony az őrsfőzőnőt elbocsájtotta, belépett s a bábaasszonyt vállatóra fogta. A meglepődött bűnös mindent bevallott s elárulta társait is, akikkel együtt igen szépen keresett.

Kulturális és társadalmi viszonyok.

Kulturális és társadalmi viszonyok alatt a lakosságnak nemzetiségi, vallási, műveltségi, politikai és erkölcsi viszonyait értjük.

Nemzetiségi szempontból tudni kell, hogy a lakosság az örskörletben, ha nem magyar, milyen nemzetiséghez (német, oláh, szerb, tót, stb.) tartozik. A nemzetiségek az állam szempontjából megbízhatók-e, azaz nincsenek-e elszakadási törekvéseik, nincsenek-e összeköttetésben külföldi rokonaikkal, ha igen, hogyan, ki útján s miben nyilvánul ez meg. Milyen a viszony az idegen és a magyarnyelvű lakosság között. Vannak-e villongások, összeütközések s mi ennek az oka.

Milyen a lakosság gondolkozása, ragaszkodik-e hazájához vagy teljesen közömbös a hazafias eszmékkel szemben.

Vallási szempontból a lakosságot ismerni kell, hogy általában milyen vallásúak. Vallásfelekezetek: a katolikus, az evangélikus, a református, a baptista, az izraelita stb. Milyen a viszony a felekezetek között, nincsen-e vallási türelmetlenség, ellenségeskedés közöttük. Általában a lakosság vallásos-e. Nem követnek-e oly vallást, amelyik az állam rendjével vagy a közérkölességgel ellenkezik. Lelkészeik milyen hatással vannak rájuk. Népszerűségüket nem használják-e fel az államra káros irányban (kommunista, nemzetiségi, stb. felbujtásra).

Műveltségi szempontból ismerni kell, hogy a lakosság milyen szellemi fokon áll, írni, olvasni tud-e, sok-e az írástudatlan, van-e hajlama és érdeklődése az önművelésre. Eleget tesznek-e a szülők ama rendelkezéseknek, amelyek a gyermekek iskolakötelezettségét szabályozzák. Vannak-e kulturális és testnevelő egyesületek, intézetek, továbbképző iskolák, múzeumok, könyvtárak; a lakosság széles rétege érdeklődik-e irántuk, az esetleges közömbösségnek mi az oka.

Politikai szempontból ismerni kell, hogy az örskörlet területén milyen politikai pártok vannak, melyek örvidenek nagyobb népszerűségnek, milyen irányban működnek s az állam, a nemzet, a vallás vagy a tulajdon ellen nem izgatnak-e, ilyen irányú szervezkedést nem készítenek-e elő. Kik az egyes politikai pártok vezetői, hol gyűléseznek, titkos összejöveteleket nem tartanak-e.

Különösen fontos a figyelemmel kísérése a kommunista, a szociáldemokrata és az agrárszocialista irányzatnak. Előbbiek a gyári és az ipari, utóbbiak a mezőgazdasági munkások szervezkedései. Ezeknek a pártoknak a működése nem egyszer olyan mozgalmakat idéz elő, amelyek bomlasztólag hatnak a rendre, az élet- és vagyonbiztonságra, sztrájkot, aratósztrájkot, tüntetéseket rendeznek, amelyekkel a közbékét felforgatni igyekeznek.

A kommunista párt a legveszedelmesebb politikai párt, mert célja a mai társadalmi rend megszüntetése, a haza, a vallás, a házasság és a tulajdon intézményeinek eltörlése s azért minden kommunista irányú szervezkedést már csírájában el kell fojtani.

Az állam szempontjából nemkülönben veszélyesek a *szabadkőműves* titkos szervezetek. Ezek a jótékonyág és az

emberi erkölcsök nemesítésének céjére alatt a világpolgárságot és a nemzetköziséget hirdetik s titokban a nemzeti eszmék ellen dolgoznak.

Erkölc és jellem szempontjából ismerni kell a lakosság felfogását az erkölesről, a családi életről, a tulajdon tiszteletéről. Amelyik lakosság erkölestelen életmódot folytat, az rendszerint duhaj, szereti az italt, a tivornyt. Ilyen helyeken a csendörnek fokozott elővigyázatot kell tanusítania, mert egyrészt maga is megtámadásoknak lehet kitéve, másrészt gyakoriak az élet és a test épsége elleni bűncselekmények. Amelyik lakosság a magántulajdont nem tiszteli, ott a lopás, a rablás, a sikkasztás van különösen elterjedve.

Ahol a tisztességes munkától irtóznak s könnyűszerrel, fáradság nélkül óhajtják létfenntartásukat biztosítani, ott a hazardjáték, a csalás, a kerítés, stb. a leggyakoribb büntetendő cselekmények.

Az erkölcsös lakosság rendszerető, szorgalmas, becsületes, takarékos és törvénytisztelő; ennek körében a csendörnek kevés dolga, de annál több jóakaró támogatója akad.

A lakosság vérmérsékletét ismerni szintén előnyös. A heves, indulatos természetű lakosság körében a közrend elleni kihágások, az élet és testi épség elleni büntettek és vétségek gyakoriak, míg a csendes, nyugodt vérmérsékletű lakosságnál ilyesmi alig fordul elő. Vannak egyes községek, amelyeknek duhajkodó lakossága kötekedő és verekedő természetéről az egész környéken ismeretes. Itt a csendör erélye, szigora és talpraesettsége sokat javíthat az állapotokon, de nemtörődömsége végzetes következményekkel járhat.

Ismerje továbbá a csendör az örskörletében dívó *népszokásokat* és *babonákat* is. Mindenekelőtt azokat a népszokásokat és babonákat, amelyeknek a lakosság különösen lakodalmakkor, temetéskor s bizonyos ünnepnapokon hódol. A népszokások és babonák, amennyiben a büntető törvényekbe nem ütköznek, csendőrségi közbelépést nem igényelnek. Ilyen népszokás Torontálmegye déli részén, hogy időnként a halott sírjára ételt tettek s pálinkát öntöttek, hogy a halottnak legyen mit ennie és innia.

Üldözendő babonás szokás volt a boszorkányégetés s ilyen ma is a lopás babonából.

Vannak népszokások az öltözködések tekintében is, ezek az úgynevezett *népies viseletek*. Minden vidéknek meg van a jellegzetes viselete. Sőt nem egyszer már az egyes falvak is megkülönböztetik magukat a ruházkodás tekintetében más falvaktól. Csíkmegyében, Gyergyó vidékén, az egyes embereket meg lehetett nadrágjukról ismerni, hogy melyik községbe valók. Minden község lakói más színű csíkot viselnek a nadrágjukon. A csendör, ha ismerte ezt a népszokást, tisztában lehetett, hogy melyik falubelivel áll szemben.

Gazdasági viszonyok.

Ezek a lakosság foglalkozását, megélhetését és vagyoni állapotát foglalják magukban.

Ismernie kell a csendőrnek, hogy a lakosság általában miből tartja fenn magát. A földművesek nagyjában milyen gabonaneműek termelésével foglalkoznak, milyenek a terméskilátások, milyenek a gazdák jóléti viszonyai. A körlet milyen birtokokra oszlik. A birtokmegoszlás a következő lehet: 5 holdig törpebirtok, 5—100 holdig kisbirtok, 100—1000 holdig középbirtok és ezer holdon felül nagybirtok.

Ha a lakosság állattenyésztéssel is foglalkozik, akkor általában milyen állatokat tenyésztenek s az állattenyésztés kellő jövedelmet hajt-e.

Igyekezni kell az örskörlet területén levő háziállatokat (lovak, ökrök, tehenek, kutya stb.) is megismerni s tudni, hogy az egyes állatoknak ki a tulajdonosa, mert nyomozás esetén ilyen ismeretek a csendőrt eredményhez segíthetik. Magától értetődik, hogy nem lehet követelni azt, hogy a csendőr mindegyik háziállatról tudja, hogy az kinek a tulajdonát képezi, mert ugyanazon fajú háziállatok egymáshoz hasonlóak. A csendőr azonban mindenestre ismerje tulajdonosuk szerint az olyan háziállatokat, amelyek le vannak bélyegezve vagy más ismertető jellel vannak ellátva, az olyan állatokat, amelyek, mint különleges példányok, jellegzetes faji sajátosságukról felismerhetők, például siementhali tehen, mecklenburgi ló, bernáthegeyi kutya, stb. Ha pedig az örskörletben vadaskert is van, tudnia kell, hogy abban tenyésztenek-e olyan vadakat, amelyek azon a vidéken különben nem fordulnak elő, például däm-vad, zerge, bölény, stb.

Példa: A közelmúltban Dunántúl történt, hogy egy ember az út mellett egy hullát talált, amiről a csendőrséget azonnal értesítette, de amire a járőr megérkezett, a hulla már nem volt a helyszínen felfalálható. Később egy másik ember beismerte, hogy a távolból látta, hogy a holttestet egy kocsira tették s elszállították. Hogy kié volt a koci, azt kideríteni nem volt lehetséges, mert sem az illető, sem a csendőrök nem ismervén fel a lovakat, nem tudták azok tulajdonosát megállapítani.

Ha ipar is van a körletben, akkor tudni kell, hogy ez miféle, mert az ipari üzemnek különböző fajtái vannak. És pedig:

a) *családi ipar*, melynél az előállított vagy beszerzett anyagot a család maga dolgozza fel és használja el;

b) *népipar*, ha a család által készített cikkeket a piacon értékesítik;

c) *kézműipar*, hivatásszerű, ipari termelés a piac, illetőleg a megrendelők részére (cipész, szabó ipar, stb.);

d) *háziipar*, házilag üzött nagyipar, amikor a kereskedő az egyes iparosoknak munkát ad ki s azt azok saját lakásukon végzik el;

e) *gyáripar*, gépekkel és nagyszámú munkással üzött ipar.

Az iparok e különböző fajai mellett mindenestre tudni kell, hogy az örskörletben milyen iparágat (bőr, fa, vas, stb.) üznek. Milyen a megélhetése az iparosnak.

A kereskedelem — azaz áruknak forgalombahozatala — tekintetében annyiban kell ismereteket szereznie a csendőrnek, hogy milyen áruk vannak forgalomban, nem történik-e ez törvényellenes módon árdrágítással s a kereskedőnek milyen megélhetést biztosít.

Munkáviszonyok figyelemmel kísérése sok feladatot ró a csendőrré. Tudnia kell, hogy körletében vannak-e bányák, ipari és gazdasági munkások s ezek melyik bányában, gyárban, ipartelepen, gazdaságban dolgoznak nagyobb számban.

Van-e kellő munkaalkalom, azaz a munkások nincsenek-e munkátlanságra kárhozthatva. Milyenek a munkabérek, megfelelnek-e az átlagos viszonyoknak. Megkapja-e a munkás készpénzben a fizetését vagy pedig a vállalkozó csupán árukkal vagy utalványokkal fizet.

A csendőrnek a munkásokkal minden bizalmas barátkozás nélkül az érintkezést fenn kell tartania és állandóan tájékozva lenni azok hangulatáról, hogy az esetleg kitörni készülő sztrájkról kellő időben értesülést szerezhessen.

Tudnia kell a csendőrnek azt is, hogy a munkások milyen szakszervezetbe tartoznak, kik a helyi vezetők, bizalmi férfiak, ezek milyen magatartást tanúsítanak, nem folyik-e izgatás a munkások között s ha igen, kik ennek kezdeményezői és irányítói. Nem tartatnak-e titkos gyűlések, ha igen, kiknek vezetésével, hol és milyen célzattal.

A csendőrnek annyira kell ismernie a munkásokat, hogy általában mindenkiről tudja, kiesoda, honnan való, honnan jött s milyen a megbízhatósága. Ha a gyárban, a telepen vagy a gazdaságban dolgozó munkásokat a csendőr ismeri, nem eshetik meg, hogy azok az ő tudta nélkül idegen, a közbiztonságra veszélyes, esetleg kommunista egyéneket rejtegetsenek maguk közt.

Ha a csendőr gondot fordít arra, hogy a munkásság körében kiterjedő személyi ismeretet szerezzen, akkor sem őt, sem a közbiztonságot káros meglepetés nem érheti.

Példa: Az X-i örs körletében egy kendergyár dolgozik több száz munkással. Egy alkalommal egy idősebb tiszthelyettes, ki már több év óta ezen az örsön szolgál, kiment az esti vonathoz szemlélni s észrevette, hogy ott két munkás várakozik s midőn a vonat megérkezett, az egyik harmadosztályú kocsiból egy jól öltözött fiatalember szállt ki. A két munkás tiszteletteljesen üdvözölte s annak két kezibőröndjét átvéve,

bekísérte a gyártelepre. A dolognak nem tulajdonított semmiféle jelentőséget, abban a hitben lévén, hogy az illető fiatalember a gyár egyik újabb hivatalnoka.

Egy pár nap mulva, a gyár gondnokával beszélgetve, eszébe jutott a kérdéses fiatalember s érdeklődni kezdett, hogy hívják az újonnan érkezett tisztviselőt.

A gondnok azonban ilyenről nem tudott.

A dolog gyanús volt. Ha ez a fiatalember sem hivatalosan, sem látogatóba nem jött, akkor valószínűen valamelyik munkásnál szállt meg. A két munkást, akik az illetőre vártak, ismerte. Elment tehát a gyárba azzal az elhatározással, hogy szóbaáll velük s majd csak kiszedi belőlük a titkot. A gyárban azonban egyiket sem találta, hanem értesült, hogy pár nap óta mindkettő betegen fekszik a lakásán. A tiszthelyettes az est beálltával elment az egyik munkás lakásához, de ott sötétséget talált, a másik munkás lakásából ellenben gyér világosságot látott kiszűrődni. Odalapult a falhoz s hallgatódzott, a hangokból megállapította, hogy többen vannak, de hogy mit beszéltek, azt nem tudta megérteni.

Hazasietett, egyik társával szolgálatba vezényelte magát s lesbeállt. Mikor az ajtó kinyílt, a tiszthelyettes járőrtársával betoppant a szobába; az idegenről kitűnt, hogy a bécsi szovjet-propagandaközpont titkára, ki két bőrrönd izgató iratot hozott magával.

Az alapos személyi ismeret szép eredménnyel jutalmazta meg a tiszthelyettest.

Közbiztonsági viszonyok.

Közbiztonsági viszonyok alatt értjük az örskörlet állapotát személy- és vagyonbiztonsági szempontból. A csendőr legyen tájékozott, hogy körlete közbiztonsági szempontból mozgalmas vagy nyugodt-e, leginkább milyen bűncselekmények és melyik községekben követtetnek el. A bűnözők alkalmiak-e avagy oly egyének, akik a bűncselekményeket létfenntartásuk érdekében követik el. Vannak községek, amelyekben különösen a korcsmai verekedések szokásosak, más község lakói előszeretettel űzik a mezei lopást vagy az orvvadászatot. Ha a csendőr tudja, hogy valamelyik község lakói melyik bűncselekményt követik el a leggyakrabban, akkor már azt is tudja, hogy az ilyenmű bűncselekmények megismétlődése esetén melyik községet kell figyelemmel kísérnie s hol kell a tetteseket kutatnia.

Az örskörletben előfordulhatnak olyan bűncselekmények, amelyek kiderítetlenül maradtak s mint kiderítetlen közbiztonsági zavarok szerepelnek.

Az ilyen esetekről minden egyes csendőrnek részletes tudomással kell bírnia. És pedig nemcsak a bűncselekményről magáról hanem annak elkövetési módjáról s az esetleges gya-

nusított kilétéről. Ha a csendőr mindezzel tisztában van, akkor reménye lehet arra, hogy későbbi időben alkalmat és módot talál az eset felderítésére.

Végül megeshetik az is, hogy valamelyik bűncselekmény kiderítettett, de a tettes elmenekült vagy elrejtőzött s így a büntető igazságszolgáltatás alól magát kivonta. A csendőr az ilyen bűnösök személyleírását alaposan ismerje, úgy, hogy őket bárhol és bármikor felismerhesse.

Részletes személyi ismeretek.

Részletes személyi ismeretek alatt azoknak a személyeknek ismeretét értjük, akikkel a csendőr szolgálatilag összeköttetésben áll, továbbá akik szolgálatában segélyére lehetnek s végül, akikkel szemben eljárni a közbiztonság fenntartása céljából elsőrendű kötelessége.

Mindezekon felül törekedjék a csendőr arra is, hogy örskörletében mindazoknak a vagyoni állapotát, rokonságát, összeköttetéseit, foglalkozását, stb. is ismerje, akikkel érintkezik.

Szolgálatilag a csendőr összeköttetésben áll előljáróival és feljebbvalóival, továbbá mindazokkal a polgári hivatalos személyiségekkel, akik a csendőrhöz felhívást vagy megkeresést intézni jogosultak.

Csendőrségi előljárók és feljebbvalók ismerete feltétlenül szükséges. Az örsre beosztott csendőrnek előljárói az örsön a járőrvezető, az örsparancsnok-helyettes, az örsparancsnok. A többi előljárói kilétéről az előljárók névlajstroma ad részletes felvilágosítást.

Katonai alakulatok és hatóságok vezetői közül különösen az alábbiak személyes megismerése fontos:

a) a honvéd állomásparancsnok és a honvéd állomástiszt;

b) az örskörletben levő egyes katonai alakulatok parancsnokai és katonai hatóságok főnökei;

c) a vámőrségi és folyamőrségi alakulatok parancsnokai.

Közbiztonsági szempontból ezeknek az ismerete elsősorban azért kívánatos, mert a szolgálatban álló csendőr, ha a szükség úgy kívánja, tőlük karhatalmi segítséget igényelhet.

Fentiekon kívül ismerje még a csendőr a népgondozó hivatalok vezetőit, a testnevelőket, a nemzeti munkavédelem vezetőjét, a vármegyei lőbizottmányi előadókat és a méneskari intézmények vezetőit, mert ezeket felhívásra működésükben támogatni köteles.

Ismerje még a polgári *fegyveres alakulatokat*. Ilyenek:

a) rendőrség,

b) pénzügyőrség,

c) fogházőrség,

d) állami erdőőr személyzet.

Vannak végül olyan személyek, akik nem fegyveres szervezet tagjai, de jogosultak szolgálatuk közben fegyvert viselni:

- a) erdő- és mezőőrök,
- b) gátőrök,
- c) éjjeli őrök,
- d) vadőrök.

A tűzoltószervezeteket a csendőr szintén ismerje, mert amellet, hogy azokat a tűzoltásnál támogatni köteles, esetleg szolgálata teljesítése közben segítségüket szintén igénybe veheti.

Hivatalos személyiségek alatt értjük mindazokat a polgári tisztviselőket, akik hivatali eljárásuk közben, illetőleg abból kifolyólag a csendőrhöz felhívást, illetőleg megkeresést intézni jogosultak; ilyenek:

- a) a kirendelt kormánybiztos és a kormánybiztosi teendőkkel megbízott főispán,
- b) a vármegye alispánja és helyettese,
- c) a kir. járásbiróság elnöke és büntető bírása,
- d) a kir. törvényszék elnöke és büntető bírása,
- e) az illetékes járási főszolgabíró és helyettese,
- f) állami rendőrségi kapitányság és kirendeltség vezetője és helyettese,
- g) bírósági végrehajtó,
- h) községi előljáróságok,
- i) vámhatóságok, adó-, posta- és távirdahivatalok vezetői.

Ezeket megismerni minden csendőr tartsa kötelességének, mert a közbiztonság érdekében csak így tud ezekkel egyetértőleg és eredményesen eljárni és elkerülni azt, hogy illetéktelen személy felhívását teljesítse.

Közbiztonságra előnyös személyek.

Közbiztonságra előnyös személyek azok, akik befolyásuknál, megbízhatóságuknál és élethivatásuknál fogva a csendőrnek a közbiztonsági szolgálatban támogatására lehetnek. Ezek a személyek lehetnek olyanok, akik a lakosság körében nagyobb tekintélynek örvendenek, akik hivatásuknál fogva a lakossággal sokat érintkeznek s végül, akik besugókul felhasználhatók.

A lakosság előtt különös tekintéllyel bírnak a földbirtokosok, nagyobb vállalatok vezetői, nemzetgyűlési képviselők, jobb módú gazdák, nyugalmazott tisztek, telkes vitézek, nyugállományú tisztviselők; közpályán levők: közjegyzők, orvosok, állatorvosok, ügyvédek stb.

Vannak viszont olyan személyek, akik hivatali vagy társadalmi állásuknál fogva a lakosság egy bizonyos rétegére

befolyással lehetnek, ilyenek a lelkészek, tanítók, hazafias egyesületek és kaszinók vezetői, állomásfőnökök, gazdatisztek, térmesterek stb.

Ezeket a csendőrnek személyesen ismerni a szolgálatra igen előnyös. Ezek ugyanis túlnyomóan olyan egyének, akik a büntető törvényekkel aligha kerülnek összeütközésbe, a csendőrségi intézményt kedvelik, akik tehát hasznára lehetnek a csendőrnek. Ezekről a csendőr sokszor értékes adatokat kaphat s a csendőrt szolgálata teljesítésében szívesen támogatják.

Vannak az őrskerületben olyan személyek is, akik hivatásuknál fogva a lakossággal sokat érintkeznek s azokkal társalogva sok olyan adat vagy hír tudomására juthatnak, amit a csendőrrel közölni mások nem igen tudnak. Ilyenek a gyógyszerészek, kereskedők, koresmárosok, molnárok, borbélyok, kovácsok, halottkémek, sírásók stb.

Ezekről a csendőr sokszor olyan értékes adatokat nyerhet, amelyeket a nyomozás során kiváló eredménnyel használhat fel. Ezek egy részének a foglalkozása ugyanis olyan, hogy helyiségükben számosan megjelennek, ott elbeszélgetnek és megtárgyalják a napi eseményeket vagy régebben történt dolgokat, kicserélik nézeteiket, megfigyeléseiket és tapasztalataikat s nem egyszer közbiztonsági szempontból döntő jelentőséggel bíró jelenségekről vagy tényekről nyilatkoznak. Így pl.: a borbélyműhelyben, a koresma ivójában stb.

Viszont más személyek foglalkozásuknál fogva házról-házra járnak s ott önkénytelenül megfigyeléseket tesznek, amelyek az ő felfogásuk szerint olykor talán értéktelenek, de viszont csendőri szempontból igen lényegesek. Ilyenek a levélhordók, a községi kézbesítők stb.

Ezekkel a személyekkel igyekezzék a csendőr az érintkezést felvenni, maga iránt bizalmat kelteni s velük mennél gyakrabban beszélgetésbe bocsájtkozni. Ezeknél a beszélgetéseknél a csendőr legyen óvatos, nehogy azt a látszatot keltse, mintha őket tanukul akarná megszerezni, mert akkor bizalmatlanokká és zárkózottakká lesznek.

A közbiztonsági szolgálat eredményes ellátása végett a csendőrnek szüksége van *besugókra*, akik a közbiztonsági szempontból számba jövő tényeket és adatokat a csendőrrel bizalmasan közlik és akik a csendőr felkérésére bizonyos irányban puhatolásokat végeznek.

Ilyenekül általában olyan személyeket használhat fel a csendőr, akikről meg van győződve, hogy a törvénnyel ellenkezésbe nem jönnek, őt félre nem vezetik, a csendőrnek őszinte tisztelői és bizalmasai s amellet a lakosság nagy részével vagy kiterjedt ismeretségiük vagy foglalkozásuk révén érintkezésben vannak. Kivételesen alkalmazhatók megjavult gonosztevők is, de ezekkel a legnagyobb óvatossággal kell érintkezni. A csendőr jól teszi, ha a besugók szer-

zésében is a legnagyobb óvatossággal jár el; az egyik besugóját ne árulja el a másiknak. Szerezzen meggyőződést besugói megbízhatóságáról is. Ha az egyiktől híreket kapott, a másiktól is érdeklődjék e hírek felől, illetőleg ha valamit meg akar tudni, egyszerre több besugót bízson meg ugyanannak az adatnak a megszerzésével. Ha a beszolgáltatott adatok egyeznek, akkor a csendőr elindulhat ezen a nyomon.

Besugói szerepre visszavonultan élő, másokkal alig érintkező, szófukar egyének egyáltalában nem alkalmasak.

Példa: a) X. csendőr a községben portyázva szóba ereszkedik a levélhordóval, akitől megtudja, hogy Nagy János katona fiát szülei lakásán látta. A csendőr az őrsön az átvonulók jegyzékét átnézve, az illetőnek nevét nem találja. A kivezényelt járőr az illetőt tényleg otthon találja s megállapítja, hogy az önkényesen távozott el a csapattestétől.

b) N. csendőr bizalmas viszonyban van az egyik koresmárossal. Egy napon azzal állított be a laktanyába a koresmáros fia, hogy N. csendőr azonnal szereljen fel és jöjjön, mert nagy dologról van szó. N. csendőr egyik társával felszerel s a koresmába lépve ott a koresmáros elmondta, hogy az előbb három egyén iddógált ott s mikor eltávoztak, egy olyan bankjegyet talált az asztaluk alatt, amelyiken vérnyom van. A járőr a bankjegyet magához véve utána sietett a három ismeretlen egyénnek s a nyomozás folyamán megállapította, hogy azok a szomszédos örskörletben, egy tanyán, rablógyilkosságot követtek el.

Közbiztonságra nézve veszélyes egyének.

Ezek vagy olyanok, akik súlyosabb bűncselekményt már elkövettek vagy olyanok, akik bűncselekmények elkövetése útján tartják fenn magukat vagy pedig olyanok, akikről életmódjuk, környezetük, magatartásuk miatt feltételezhető, hogy előbb-utóbb valamilyen bűncselekményt fognak elkövetni. Ezek azok az egyének, akik a csendőrnek esküdt ellenségei, mert a csendőrben látják akadályát annak, hogy bűnös hajlamaiknak megfelelő életet éljenek. A csendőrnek örökös szemmel kell vigyáznia minden lépésükre, mert hiszen ők azok, akik az örskörlet nyugalma, rendjét és biztonságát megzavarják. Ezeket éber figyelemmel kell kísérni s alapos ellenőrzés alatt tartani, mert csak így lehet már szándékukról, illetőleg a bűncselekmény végrehajtásának tervbevételéről kellő időben értesülést szerezni s a bűncselekmények végrehajtását megakadályozni.

A csendőrnek alaposan ismernie kell nemcsak az ő személyüket, de hozzátartozóikat, összeköttetésüket, fortélyait, bűnözési módjukat, anyagi viszonyaikat stb. is. Az ilyen gonosztevőkkel csak teljesen vértetzetten szállhat a csendőr

eredményes küzdelemben, mert különben a harcban alul marad.

Hogy a csendőr ezeket az egyéneket állandóan figyelhesse és mennél részletesebben megismerhesse, szükséges hogy az illetőket, valamint az azokra vonatkozó adatokat s az esetleg újabban észlelteket a jegyzékkönyveeskében előjegyezze.

A közbiztonságra veszélyes egyének a következők:

1. *Rovott előéletűek* „azok az egyének, akik büntett miatt szabadságvesztés büntetéssel büntetve voltak s büntetésük kiállása óta még 10 év nem telt el“.

Ellenőrzésük azért szükséges, hogy ezáltal újabb bűncselekmény elkövetése lehetőleg megakadályoztassék. Tíz év múltán ezek felügyelése, — ha ez alatt jó magaviseletet tanúsítottak — már nem szükséges, mert bizonyosságot szolgáltatnak a csendőrnek arra nézve, hogy megjavultak s a közbiztonságot megzavarni nem fogják.

Rovott előéletűek közé kell számítani főként azokat a *kommunistákat*, akik az állami és társadalmi rend ellen, a forradalmak vagy azután elkövetett cselekményekért büntetve voltak. Ezeket mint az állam biztonságára veszélyes egyéneket a csendőr tartsa szigorú megfigyelés alatt s különösen összeköttetéseik felderítésére fektessen súlyt, hogy azután újabbi szervezkedésüket, illetőleg terveiket felderíthesse s megakadályozhassa. Tehát figyelemmel kell lenni arra, hogy kik járnak hozzájuk, fordulnak-e meg náluk idegenek, azok kicsodák, honnan s milyen szándékkal jöttek. Időnkint nem utaznak-e el, ha igen hová, kihez, milyen célból. Nem jönnek-e részükre pénz- vagy csomagküldemények, ha igen honnan és kitől.

2. *Rendőri felügyelet alatt állók* a feltételelesen szabadságolt elítéltek és azok az egyének, akiket azért, mert a közbiztonságra veszélyesek, a rendőri hatóság határozott vagy határozatlan időtartamra rendőri felügyelet alá helyezett és akiknek felügyeletére a hatóság az őröket felhívta.

A csendőrségnek jogában áll, — ha úgy találja, hogy valaki a közbiztonságra veszélyes — hogy a rendőri hatóságtól (rendőrkapitányság, főszolgabíró) az illetőnek rendőri felügyelet alá való helyezését kérje.

3. *Szokásos büntetettek* azok, akik büntett vagy vétség miatt három vagy több ízben szabadságvesztéssel voltak büntetve s megjavulásukra erkölcsi romlottságuk miatt vagy pedig azért, mert a bűnözést szokásszerűleg űzik, kilátás nincsen.

A szokásos büntetettek háromfélék:

Vannak, akik visszatérő bűncselekményeikkel az állam és társadalom rendjére veszélyesek; akik annak rendje és fennállása ellen izgatnak és dolgoznak, ezek a kommunisták,

nemzetiségi és szocialista izgatók. Az ilyen többszörösen büntetett egyének tehát szokásos büntettesként kezelendők.

Vannak azután, akik mások életét veszélyeztetve követnek el ismételten bűncselekményeket, azaz emberölést, magzatelhajtást, testi sértést.

Végül vannak olyanok, akik a tulajdon biztonságára veszélyesek, amennyiben mások kárára követnek el bűncselekményeket abból a célból, hogy ezáltal jogtalan anyagi előnyhöz jussanak. Ezek erkölcsileg igen alacsony színvonalon állanak, valóságos mótelyei a társadalomnak s bármikor készek egyes bűncselekmények elkövetésére.

A csendőrnek pontosan ismernie kell nevüket, gúnynevüket, személyleírásukat, úgy, hogy bármikor és bárhol felismerhesse őket, azonkívül jellemüket, hajlamukat, a bűnözésük, azaz a bűncselekmények elkövetési módját, továbbá, hogy milyen bűncselekmények iránt viseltetnek különös előszeretettel, milyen eszközökkel követik el azokat, az esetleges bűnjelekkel mit tesznek, elrejtik, megsemmisítik vagy eladják-e azokat.

Ismernie kell ezek családtagjait, rokonait, barátait, cin-kostársait, összeköttetéseit, orgazdáit s különösen haragosait, mert sokszor ez utóbbiaktól szerezhet fontos adatokat.

Ismerni kell anyagi viszonyaikat és életmódjukat.

Ha mindezzel a csendőr tisztában van, csak akkor tud felettük kellő felügyeletet gyakorolni.

Az ellenőrzés módja az, hogy megfigyeli, hogy mivel foglalkoznak, miből élnek, kivel érintkeznek, hol járnak-kelnek stb.

Hogy ezt keresztül vihesse, bármikor megjelenhetik lakásukon, annak közelében különböző időben lest tart, szomszédaiktól érdeklődik felőlük.

4. *Gyanús egyének* azok, akiket életmódjuknál, személyes tulajdonságuknál, összeköttetésüknél vagy más feltűnő körülményeknél fogva az az alapos gyanú terhel, hogy büntetett vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétségeket és kihágásokat szoktak elkövetni, bár erre perrendszerű bizonyítékok rendelkezésre nem állanak.

Ezek tehát olyanok, akikről a csendőr és a lakosság egyaránt feltételezi, hogy képesek büntetendő cselekmények elkövetésére, sőt ilyeneket valószínűleg már végre is hajtottak, de azt eddig reájuk bizonyítani nem sikerült. Ezek a közbiztonság rovására mindaddig garázdálkodhatnak, amíg a csendőr által le nem lepleztetnek. Épen ezért elsőrendű fontossággal bír, hogy a csendőr ezeket ismerje és pedig olyan részletességgel, mint ahogy az a szokásos büntetteseknél kívánatos. Ugyanolyan módon ellenőrizni kell ezeket is, azzal a különbséggel, hogy ezeknek a felügyelésénél a csendőrnek nincsenek olyan széleskörű jogai, mint a rendőri felügyelet alatt állóknál és a szokásos büntetteseknél. Az ellen-

őrzést tehát tulajdonképen csak szomszédoknál való puhatolás és besugók útján eszközölheti.

A gyanus egyéneknek különböző fajtái vannak. A legjellegzetesebbek az alábbiak:

a) *Kóbor cigányok*. Ezek nomád életet élnek. Főnöküknek, az úgynevezett vajdának vezetése alatt vándorolnak s minthogy nem dolgoznak, fel kell tételezni róluk, hogy bűncselekmények elkövetéséből tartják fenn magukat. Általában nagy hajlammal bírnak a lopások elkövetésére, olykor még a rablástól és a gyilkosságtól sem rettennek vissza. Kedvence bűnözési módjuk a lólopás, a vásári lopás, a csalás, a kuruzslás és a jövődómondás.

A kóbor cigányokon kívül vannak letelepedett cigányok, akik rendszeren valamely község külső szélén, külön telepet alkotnak s vályogvetéssel, kovácsmesterséggel, zenéléssel stb. foglalkoznak. Tekintve, hogy ezekről is feltételezhető, hogy kedvező alkalom esetén bűncselekmény elkövetésére képesek vagy kóbor cigánytársaiknak menedéket nyújtanak, a csendőr szintén figyelje meg őket.

b) *Dolog nélküli munkakerülők*, akiknek állandó lakhelyük nincsen s rendes foglalkozás és munka nélkül csavarognak.

Ezek a közbiztonságra veszélyesek, mert állandó lakhelyük és foglalkozásuk nem lévén, létfenntartásuk biztosítva nincsen s így e célból bűncselekmények elkövetésére bármikor készek. Rendszerint rablást, mezei és egyéb lopást követnek el. Szemmel kísérésük és igazoltatásuk azért is szükséges, mert tartózkodási helyüket folytonosan változtatják s így állandó felügyelet alatt nem tarthatók.

c) *Koldusok* azok, akik hatósági engedéllyel vagy engedély nélkül nyilvánosan vagy házról-házra koldulnak.

Igazoltatásuk, megismerésük és felügyelésük kívánatos, mert bűncselekmények elkövetésére szívesen vállalkoznak. Különösen a házról-házra járó koldusok veszedelmesek, mert az esetleg felügyelet nélkül maradt lakásban lopásra vete-mednek.

d) *Orvvadászok*, akik anélkül, hogy vadászterületük és vadászjegyük volna, másnak vadászterületén engedély nélkül vadásznak. A vadászat tekintetében igen káros egyének, mert amellet, hogy a vadállományt alaposan megdézsmálják, különböző vadászati kihágást elkövetve a vadak szaporodását is megakadályozzák.

Ha vadászaton tettenéretnek, igen veszélyesek, mert a csendőr fegyveres megtámadására is képesek. Az orvvadászokat les útján kell leleplezni.

e) *Pásztorok* a nyájuk őrzésével megbízott egyének. Veszélyességük abban áll, hogy lopott jószágokat és gyanus egyéneket rejtegethetnek. Ellenőrzésük les és a pásztor-könyv megtekintése útján eszközölhető.

f) *Lebujók, találkahelyek, bordélyházak tulajdonosai.* Tekintettel arra, hogy ezek helyiségeiben különféle gyanus egyének fordulnak meg, akikkel ezek összeköttetésben lehetnek, szintén ellenőrzést igényelnek, mert vagy mint bűnpártolók vagy mint orgazdák a bűncselekmények útján szerzett ingóságok értékesítésére vállalkoznak.

g) *Kik keresetükkal arányban nem álló költekezést folytatnak.*

Ezeknek szemmel kísérése fontos, mert erejükön felül költekezve bűncselekmények elkövetésére készek. Az ilyenek rendesen lopást, csalást, sikkasztást szoktak elkövetni.

h) *Kiknek megélhetési forrása gyanus.* A csendőrnek figyelmét ne kerülje el az, ha valakinek sem vagyona, sem foglalkozása nincsen s mégis jó viszonyok között él. Az ilyenek titokban bűncselekményeket: lopást, csalást stb. követnek el vagy valamely jövedelmező titkos szervezetnek tagjai, ilyenek a kommunista agitátorok, a kémek, a kívándorlást közvetítők, az idegen légióba toborzók, a leánykereskedők stb.

i) *Kémgyanus egyének* azok, akik a magyar haderő viszonyairól, állapotáról, mozdulatairól, felszereléséről stb. adatokat gyűjtenek s azokat valamelyik idegen államnak rendelkezésére bocsátják. Az ilyen egyének felbecsülhetetlen károkat okoznak az államnak s működésüknek végzetes következményei lehetnek. Épen ezért figyelemmel kell kísérni életmódjukat, összeköttetéseiket, levelezésüket, utazásaikat stb., hogy leleplezhetők legyenek.

j) *Külföldről hazatértek* között van olyan, aki kommunisták által megmételvezve, a bolsevista tanokra kioktatva, titokban itthon is propagandát igyekszik kifejteni. Épen ezért a csendőrnek mindaddig, amíg az illetőnek megbízhatóságáról és jó szándékairól meg nem győződött, minden hazatért külföldit meg kell figyelnie.

k) *anarchisták, kommunisták, sociálista és nemzetiségi izgatók,* valamennyien az állam biztonsága, a társadalom rendje, vagy a nemzet valamely része ellen fejtenek ki agitációt. A kommunisták és anarchisták e mellett az államfő életére is törnek.

Lesállások, puhatolások s besugók útján kell őket ellenőrizni, hogy minden lépésükről, terveikről és szándékukról kellő időben tájékozódást lehessen szerezni.

Igen helyesen teszi a csendőr, ha érdeklődik ezeknek levelezése iránt. És pedig honnan, kitől kapnak leveleket, nem kapnak-e oly csomagokat, amelyekben gyaníthatólag propaganda iratok vannak. Hová küldenek leveleket, nem kerülik-e a postai levelezést, nem továbbítják-e küldőnc útján levelezéseiket s ha igen, ki az a küldőnc és kinek közvetíti a levelezést.

l) *Külföldiek* azok az idegen állampolgárok, akik hosz-

szabb vagy rövidebb ideig az ország területén tartózkodnak; ezek szintén ellenőrzést igényelnek. A csendőr feltűnés nélkül puhatoljon kilétük után, itt tartózkodásuk célja és magatartásuk felől s hogy jelentkezési kötelezettségüknek megfeleltek-e, az állambiztonságra mint kémek, kommunista izgatók stb. nem veszélyesek-e, ha igen, hogy akkor velük szemben haladékok nélkül eljárni lehessen.

m) *Házalók*, akik engedéllyel vagy anélkül házról házra járva, iparcikkek árusításával foglalkoznak.

n) *Herélők*, lehetnek ló- és sertésherélők.

o) *Mutatványosok*, akik községről községre járva hatósági engedéllyel artista, erőművészi vagy bűvészmutatványokat adnak elő vagy különböző képtárlatokat vagy más látványosságot mutogatnak, pl.: bűvészek vagy cirkuszosok, panorámák, állatseregletek, hajóhinták stb. tulajdonosai.

p) *Szélhámosok*, akik zsarolás vagy csalás céljából álnevet használnak vagy hamis körülményeket adnak elő, illetőleg álruhában jelennek meg.

r) *Kerítőnők*, akik nőknek kéjelgésre való megszerzésével foglalkoznak.

s) *Csempészek* olyan egyének, akik az országhatáron át a kereskedést olyan módon űzik, hogy portékáikat titkon, tilos utakon viszik át, hogy így a vámilleték fizetése alól meneküljenek.

A csempészek gyakran olyan állatokat vagy árut visznek ki, amelyek kivitele tiltva van, máskor pedig olyan állatokat hoznak be, amelyek állategészségügyi ellenőrzés alól kivonattak s így gyakran ragályos állati betegségeket hurcolnak be. Ezenkívül a szomszédos államoknak híreket is továbbíthatnak, egyeseket a határon útlevél nélkül átvezethetnek, szóval olyan cselekményeket követnek el, amelyek az állam szempontjából határozottan károsak.

Az olyan egyénekre, akikről ismeretes, hogy csempészetet űznek, a vámőrség és a pénzügyőrség figyelmét is fel kell hívni.

t) *Züllésnek indult fiatalkorúak* azok a fiatalkorú egyének, akik bűncselekményt követtek el, de a Büntető Novella rendelkezései szerint büntetőjogilag felelősségre vonhatók nem voltak vagy a büntetésüket felfüggesztették és őket próbára bocsájtották.

Az ilyeneket figyelemmel kell kísérni, különösen életmódjuk, magatartásuk és környezetük tekintetében s ha javulásra nem nyujtanak kilátást, a csendőr tegyen minderről a fiatalkorúak illetékes bíróságának jelentést.

Ha pedig olyan fiatalkorúak vannak, akik züllésnek indultak anélkül, hogy emiatt ellenük eljárás lett volna, a közigazgatási hatóságnak jelentést kell tenni.

v) *Kuruzslók és javasasszonyok*. A kuruzslók orvosi képesítés nélkül gyógyszereket, bájitalokat, szépitő és mag-

zatelhajtó szereket készítenek és bocsájtanak áruba a hozzájuk fordulóknak. Eme eljárásukkal nem egyszer ártanak embertársaik életének, vagy egészségének azért, hogy fáradtság nélkül anyagi haszonhoz jussanak.

A javasasszonyok jövőmondással foglalkoznak. Tenyéből, kártyából jövőt jósolnak, szellemeket idéznek s mindenféle agyafurt csalafintaságaikkal bolondítják, zsarolják és csalják a hiszékeny embereket.

Mesterségüket a legnagyobb titokban üzik, épen azért leleplezésük igen nehéz. Úgyes besugók és óvatos megfigyelések eredményre vezethetnek.

z) Hamis kártyások, hazárd kártyajátékot keresetszerűleg üzők, uzsorások szintén a gyanus egyének közé sorolhatók, mert létfenntartásukat embertársaik megkárosításával, a közbiztonság veszélyeztetésével igyekeznek biztosítani, épen ezért szemmel tartásukra s üzelmeik meggátlására a csendőrtegyen meg minden tőle telhetőt.

Példák: a) N. községben hamis kules használatával behatoltak az egyik gazda házába s míg az a harmadik szomszédban disznótoron volt, a felügyelet nélkül maradt házból több ruhaneműjét és ékszerét ellopták. Éjjel hazatérve, azonnal észrevették a betörést s az örsön nyomban jelentést tettek. A járőr a helyszínén megjelenve megállapította, hogy a lopás elkövetése hamis kules használatával történt. Járőr tudva azt, hogy A. B. nevű volt lakatos legény szokott ily módon lopást elkövetni, azt vette gyanúba. De mert tudta, hogy ki az orgazdája, nem a tettes, hanem azonnal az orgazda lakására ment, ahol a tettest s rövid házkutatás után a lopott tárgyakat is megtalálta.

b) Vitális Imre, a hirhedt haramia, egy napon elment a hájói vásárra s ott körülnézve észrevette, hogy az egyik marhakereskedő jó vásárt csinált s nagyobb összegű pénz van nála. Közelébe férkőzve megtudta, hogy gyalog fog a vásárból hazamenni. Elment tehát előre s egy bokor mögött bevárta a mit sem sejtő kereskedőt s agyonlőtte. Miután kirabolta, levetette a rajta volt parasztruhát s polgári ruhát öltött fel, a parasztruhát pedig egy bokorban eldugta. A nyomozó járőr ezt a ruhát megtalálta s a kalapból megállapította, hogy az egy berettyóújfalusi kalaposnál készült, tehát a tettesnek berettyóújfaluinak vagy környékbelinek kell lennie. A berettyóújfalui örs az értesítés vétele után azonnal ellenőrizte az összes szokásos büntetéseket és gyanus egyéneket. Mint gyanus egyén megfigyelés alatt állott Vitális Imre berettyó-szentmártoni lakos is, aki mint munkakerülő volt ismeretes. A járőr Vitálist nem találta otthon, feleségétől értesült, hogy a hájói vásárba ment s a pörge fekete kalapját vitte magával. A gyanu nem volt alaptalan, a tettes tényleg Vitális Imre volt, kit azonban csak hosszas hajsza után tudtak a csendőrök megtalálni.

c) A, községben feltűnt N. csendőrnek, hogy az egyik orosz hadifogságból hazatért egyén, bár sem vagyona, sem keresete nincsen, elég jól él. Jól öltözködik, sőt még korcsmázásra is telik. Figyelni kezdte és rájött arra, hogy gyakran jelennek meg nála idegen egyének. Egy alkalommal, mikor újból lest tartott, a sötétség leple alatt egy férfi jött ki az illető lakásából egy csomaggal kezében. Nyomon követte, utolérve felszólította, hogy mutassa meg, mi van a csomagban. Az illető a csomagot eldobta s eltűnt a sötétségben. A csendőr megállapította, hogy a csomagban kommunista röpiratok vannak s a nyomozás kiderítette, hogy a hazatért hadifogoly a bolsevisták fizetett ügynöke volt.

d) 1899. évben Liptó vármegyében megüresedett egy megyei aljegyzői állás s erre az állásra pályázati hirdetmény útján két pályázó akadt.

Az egyik pályázó gróf Matuska László volt, akit miután összes okmányai rendben voltak, rangjára és képzettségére való tekintettel meg is választottak aljegyzőnek. Matuska, amikor állását elfoglalta, még nőtlen volt és igen szerény fellépésével sokaknak nyerte meg a tetszését. Nemsokára átvette a „Liptó“ című hetilap szerkesztését is és jó tolla lévén, általános elismerésre tett szert. Időközben megnősült s a legjobb családokba sikerült bejutnia, így az akkori kultuszminiszterhez is. Mint előkelő szerepet vivő mágánásnak a takarékpénztárak is derűre-borura hiteleztek.

Egy alkalommal Kassán át Budapestre utazva felmutatott szabadjegyét a kalauz hamisnak ismerte fel, emiatt csendőrkézre került és csak akkor derült ki, hogy összes okmányai, sőt nejének okmányai is ügyes hamisítványok. A liptószentmiklósi járásbiróság, hova Matuskát a csendőrök bekísérték, szabadlábra helyezte, mely alkalommal megszökött és báró Adrián név alatt Köpesény községben, — ahol csendőrör is volt — letelepedve két évig zavartalanul segédjegyzősködött, mig nem bizalmas uton szerzett bemondás útján ismét csendőrkézre került. A nyomozás során kiderült, hogy idegen állam szolgálatában állott s kémkedéssel foglalkozott.

A szomszédos örsök személyi viszonyainak ismerete.

Nem elégséges, hogy a csendőr csupán saját örskörletének személyi viszonyaiban legyen tájékozott, hanem szükséges, hogy bizonyos mértékig a szomszédos örskörletek területén is szert tegyen személyi ismeretekre. Az egyik örskörlet lakossága a másik örskörlet lakosságával érintkezésben van s ennek az érintkezésnek a lebonyolítására egymáshoz átjárnak, gondolataikat kicserélik, egymással üzleteket kötnek, kereskednek, házasodnak stb. miközben nem egyszer a másik örs körletében bűncselekményeket is elkövetnek.

A csendőr ismerje általánosságban a szomszédos örskörletek lakosságát is nemzetiségi, vallási, politikai, valamint népszokások szempontjából.

Különös fontossággal bír annak az ismerete, hogy a szomszédos örskörletben van-e nemzetiségi, társadalompolitikai (szocialista, kommunista) vagy vallási propaganda, ezen irányzatok valamelyikének a saját örskörletbe való átültetése nincs-e folyamatban, ha igen, ki szerepel mint közvetítő.

A szomszédos örskörlet lakosságának népszokásai, különösen ruházkodás tekintetében, figyelmet érdemelnek, mivel annak ismerete alapján a csendőr az örskörletében megjelenő idegent öltözetéről (népviseletéről) felismerheti.

A közbiztonságra veszélyes egyének közül ismerje a saját örskörletébe is átjáró szokásos büntetéseket, a gyanús egyének közül pedig az orvvadászokat, lebujok, bordélyházak tulajdonosait, kommunistákat, szociálista és nemzetiségi izgatókat, csempészeket. Ezek ugyanis gyakran az idegen örskörletben lakó, hasonlóan veszélyes egyénekkel összeköttetésben állanak vagy pedig a saját örskörletükben nem érezvén biztonságban magukat, a szomszédos örskörletben követik el bűncselekményeiket.

Ha a csendőr ezekkel tisztában van, akkor biztonsággal számíthat arra, hogy a szomszédos örskörletekben lakó veszélyes egyéneknek a saját örskörletében való garázdálkodását megakadályozhatja, illetőleg kinyomozhatja.

E tekintetben elegendő utalni arra, hogyha a csendőr ezeket személyesen ismeri, akkor amidőn azok az örskörletében megjelennek, azokat felismerheti s figyelemmel kísérheti. Ha pedig bűnözési módjukkal is ismerős, a bűncselekmények végrehajtási módjából rögtön következtethet arra, hogy a bűncselekmény elkövetésével kit gyanúsíthat s így a nyomozást már kezdetben jó irányba terelheti, ami szinte biztosítéka a nyomozás sikerességének.

Példa. X. községben országos vásár lévén az egyik csendőr felismerte N. N. szomszédos örskörletbeli szokásos büntettest, aki már lopásért több ízben volt büntetve. Ezt az embert folytonosan figyelemmel kísérte, de az egyik óvatlan pillanatban eltűnt a szeme elől. A csendőr sejtve azt, hogy az lopási szándékból jött a vásárra, kutatót utána, de nem találta. A keresgélést abbahagyva elindult P. község felé, tudva azt, hogy az ott lakik s egy híd közelében lesállításba helyezkedett. Estefelé arra jött a keresett szokásos büntettes, egy nagy batyuval a hátán, amelyben különböző lopott ruhaneműek voltak. A nyomozás eredményre vezetett s teljesen igazat adott a csendőrnek, aki ennek a szokásos büntettesnek a vásárra való kirándulását bűnözési cézzal hozta kapcsolatba.

Személyi ismeretek szükségessége.

A személyi ismereteknek mennél tágabb körben való megszerzése a közbiztonság fenntartása, illetve a nyomozás eredményes keresztülvitele szempontjából okvetlenül szükséges. Ha a csendőr hosszabb időt tölt egy örskörletben, lassankint olyan széles személyi ismeretre kell szert tennie, hogy biztosan tudhassa, hogy kik azok az egyének, akikben megbízhatik és kik azok, akik a közbiztonságra ártalmasak lehetnek. A veszélyesebb egyének megismerésével könnyít a nyomozások nehézségein. Ugyanis, ha valahol bűncselekményt követtek el és a nyomozó csendőr személyi ismerettel bír, nem tapogatódzik, nem gyanúsít olyan egyéneket, kikről ilyen cselekmények elkövetése fel sem tételezhető s ezáltal nem juttatja a nyomozást holtpontra. Ehelyett amint a helyszíni szemlét megtartotta, rögtön azt a kérdést igyekszik eldönteni, hogy alkalmi bűnözővel vagy más gyakorlott gonosztevővel áll-e szemben. Megállapítja, hogy milyen bűncselekményt követtek el, az milyen eszközzel s milyen módon lett végrehajtva s az általa ismert közbiztonságra veszélyes egyének közül, melyiknek kezére vall a kérdéses bűncselekmény véghezvitele. Ha ezeket alaposan ismeri, akkor a menekülés irányából, lábnyomokról, esetleg visszahagyott tárgyakról, gombok, zsebkendő stb. még megbízhatóbb adatot nyerhet arra nézve, hogy milyen irányban kell nyomoznia, kit kell gyanúba vennie és hogy hol kell a bűnjelek után kutatnia.

A bűncselekmények kideríthetetlenül maradásának oka általában a személyi ismeret hiánya. Nem tudván a csendőr, kikről tételezhető fel az esetenként elkövetett bűncselekmény végrehajtása, rendszeren hamis vágányon indul el, sokszor olyan egyénektől kér felvilágosításokat, akik ha nem is követték el az illető bűncselekményt, de összeköttetésben állván a gonosztevőkkel, tévútra vezetik őt.

Epen ezért a csendőr gyűjtse szorgalmasan a személyi ismereteket, hogy biztosan tudhassa, hogy nehéz szolgálatában kiknek számíthat őszinte és becsületes támogatására és közreműködésére s kiket kell a legnagyobb óvatossággal kezelnie, kikre kell éber figyelemmel lennie.

Helyi és személyi ismeretszerzés módja.

A helyi és személyi ismeret megszerzése időt, fáradságot és szorgalmat igényel. A csendőrnek mihelyt egy örsbe vonul, azonnal meg kell kezdenie ezekben az ismeretekben való tájékozódását. Első időben csupán a legfontosabb helyi és személyi ismereteket igyekszik elsajátítani. Eleinte elegendő az, ha az örs állomásán tudja magát tájékozni. Azután meg kell ismerkednie körletének lakott helyeivel, közle-

kedési viszonyaival, majd a terepfödözeti, területi stb. viszonyokkal s ismereteit mindaddig bővitenie kell, amíg a helyi ismeretek tekintetében tökéletes tájékozottsággal nem bír.

Ugyanez áll a személyi ismeretek szerzésére is. Kezdetben ismerje meg azokat az egyéneket, akik a közbiztonságra különösen veszélyesek, tehát a szokásos büntetéseket, azután a rendőri felügyelet alatt állókat s a közbiztonságra veszélyes többi egyéneket. Csak miután mindezeket megismerte, foglalkozhatik azokkal az egyénekkal, akik őt szolgálatában támogathatják és ismerheti meg az örskörlet lakosságának telepedési, kulturális, politikai stb. viszonyait.

Ha most már a saját örskörletének helyi és személyi viszonyaiban teljesen tájékozott, csak akkor jött el az ideje annak, hogy helyi és személyi ismereteit a szomszédos örskörletek határos részeire is kiterjessze.

A helyi és személyi ismereteket megszerezheti a csendőr saját észleletei, bajtársainak közlései, az őrsparancsnok oktatásai és útmutatásai alapján.

A helyi és személyi ismereteket előbb elméletileg s azután gyakorlatilag kell elsajátítani.

Ezeknek az ismereteknek a megszerzésére különböző eszközök és módok vannak.

Azok az eszközök, amelyek kellő útmutatásokat nyújthatnak, a következők:

a) *az örskörlet és a szakasz térképe.* Részint az őrsparancsnok útmutatása, részint annak önálló tanulmányozása által megismerheti abból saját örskörletének, valamint a szomszédos örskörleteknek helyi viszonyait és pedig telepedési, terepfödözeti, közlekedési viszonyait.

b) *az örskörletleírás* tájékozást nyújt a helyi ismereteket illetőleg a terep és területi, valamint az általános viszonyokra, személyi ismereteket illetőleg pedig a népességi, kulturális és gazdasági viszonyokra.

c) *a jegyzékkönyvecskék* megismertetik a közbiztonságra veszélyes egyének közül a rovott előéletűeket, a szokásos büntetéseket, a rendőri felügyelet alatt állókat, a gyanús egyéneket, a lebujokat, a pásztorokat és végül tájékozást nyújtanak arról is, hogy a körletben kik fizetnek fegyver- és vadászati, valamint halászati adót s felvilágosítást adnak az őrs kiderítettlenül maradt esetei felől.

A csendőr a jegyzékkönyvecskébe vezeti be mindazokat az észleleteket, amelyeket a helyi és személyi ismeret terén saját megfigyelése útján szerzett. Ezeknek az észleleteknek egymással való ismertetése és a jegyzékkönyvecskékben való összhangbáhozatala szükséges.

d) *A monográfiák, leírások* az örskörlet általános (történelmi, földrajzi) viszonyait ismertetik.

e) *Az őrjárat* *beosztások* az őrjárat viszonyokra nyújtanak felvilágosítást.

f) A távolsági kimutatások az egyes tereptárgyaknak egymástól és az őrállomástól való távolságait ismertetik.

Ha a csendőr a felsorolt előjegyzéseket és segédeszközöket figyelemmel és szorgalmasan áttanulmányozza, akkor a helyi és személyi ismereteket általánosságban elméletileg elsajátíthatja. Ezeknek az ismereteknek a kibővítésére szolgálnak az alábbi módok:

a) az őrre ujonnan beosztott csendőr felvilágosítása az őr viszonyairól az őrparancsnok által;

b) a helyi és személyi ismeretek rendszeres oktatása;

c) írásbeli feladatok kidolgozása a helyi és személyi ismeretek köréből.

Úgy a b), mint a c) pontokban foglaltak útján az őrparancsnok ellenőrizheti, hogy csendőrei milyen előmenetelt tanúsítottak és milyen tájékozottak lettek a helyi és személyi ismereteket illetően. A hamis vagy téves adatok felől csendőreit felvilágosítja, viszont az újabb adatokról tájékoztatja és a hanyagokat ezeknek az ismereteknek megszerzésében erőlyesen befolyásolja.

d) A tájékoztatás szolgálatban abban áll, hogy az őrparancsnok, illetőleg az őrön már régebben szolgáló bajtárs, újabban beosztott bajtársát, portyázás közben útbaigazítja úgy a helyi, mint a személyi viszonyok tekintetében.

e) Parancsadás a helyi és személyi ismeretek szerzésére, szintén hozzájárul ezeknek az elsajátításához, illetőleg kibővítéséhez. Az őrparancsnok a szolgálatba induló járőrnek, illetőleg a községbe távozó csendőrnek utasítást adhat, hogy a helyi vagy személyi ismeretekkel vonatkozásban álló bizonyos adatokat szerezzen. Pl. állapítsa meg, hogy N. R. rovott multú hová költözött vagy hogy A. B. szokásos büntettes kikkel áll összeköttetésben. Az így szerzett adatokat az őrparancsnok a legközelebbi oktatás alkalmával az őr összes legénységének tudomására hozza, jegyzékkönyvecskéikben keresztülvezetetti, minek eredménye az lesz, hogy a változásokról, illetőleg újabbi adatokról valamennyien tájékozódhatnak.

f) Tájékozódás a terepen. Nem elég, hogy a csendőr csak a térképről ismerje körlete helyi viszonyait, szükséges, hogy azokat a természetben is megismerje, amit csak úgy sajátíthat el, ha szolgálatban és szolgálaton kívül körlete valamely részén megjelenve, bajtársaitól vagy megbízható polgári egyénektől útbaigazítást kér.

g) Személyes érintkezés. Ez mindazoknak a személyeknek, akiket részletesen ismernie kell, személyes megismerését jelenti. Alkalmat kell tehát keresnie, hogy ne csak előjegyzésekből ismerje a közbiztonsági szolgálat szempontjából kívánatos személyeket, hanem hogy azokkal közvetlen ismeretségbe kerüljön s így azokat bármikor felismerhesse.

h) Szomszédos örskörletekről való tájékozódás. Az őrsparancsnokok ismertessék meg a szomszédos őrsparancsnokokkal körletük helyi és személyi viszonyait általánosságban és olyan mértékben, amint ezt jelen tájékoztató a szomszédos őrsparancsnokoktól megköveteli. Ez vagy személyes érintkezés (osztály- és szárnyparancsnoki megbeszélések, búcsú- és vásárügyeletek, razziák, stb. alkalmával) vagy pedig írásbeli értesítés alapján történhetik.

*

A helyi és személyi ismeret megszerzése sok fáradságot és kötelességet ró a csendőrrre. De ha mindazt, ami ebben a tájékoztatóban ismertetve van, a csendőr lelkiismeretesen követi és a gyakorlatban megvalósítja, akkor szolgálatában ennek igen gyakran nagy hasznát fogja venni. Több sikerrel veheti fel a küzdelmet a gonosztevők ellen, eredményesebben járhat el a megelőző szolgálatban s a nyomozásokat nagyobb biztonsággal és sikeresebben vezetheti.

